

Badanie sytuacji i potrzeb przedsiębiorców subregionu poznańskiego w obliczu pandemii SARS-CoV-2

Zrealizowane przez:

Stowarzyszenie Na Rzecz Spółdzielni Socjalnych i Krajowe Centrum Pracy Sp. z o.o.

kwiecień 2020 r.

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Metodologia badania	5
2.1. Cel badania	5
2.2. Metodyka badania.....	5
2.3. Desk research	6
2.4. Badanie pierwotne	6
2.5. Próba w badaniu pierwotnym	8
2.6. Założenia dotyczące wywiadu telefonicznego	9
2.7. Wnioski z badania pilotażowego	9
2.8. Założenia dotyczące przetwarzania danych i wnioskowania	11
2.9. Harmonogram badania	11
3. Sytuacja sektora MŚP w subregionie poznańskim	12
3.1. Liczebność podmiotów sektora prywatnego w subregionie poznańskim.....	12
3.2. Struktura podmiotów (wg sekcji) sektora prywatnego w subregionie poznańskim	13
3.3. Pracujący w subregionie poznańskim	14
3.4. Wartość dodana brutto w subregionie poznańskim	15
3.5. Liczebność podmiotów gospodarki narodowej wg liczby pracujących	16
4. Analiza desk-research.....	18
4.1. Badanie Krajowego Rejestru Długów w pierwszym tygodniu marca 2020 r.....	18
4.2. Badanie Krajowego Rejestru Długów w dniach 19-23 marca 2020 r.	20
4.3. Badanie firmy rekrutacyjnej Devire w marcu 2020 r.	20
4.4. Badanie Pracodawców RP w dniach 30-31 marca 2020 r.	21
4.5. Badanie stowarzyszenia Inicjatywa Firm Rodzinnych w dniach 31 marca – 2 kwietnia 2020 r.	21
4.6. Badanie stowarzyszenia Inicjatywa Firm Rodzinnych w dniach 8-13 kwietnia 2020 r.....	23
4.7. Badanie Business Centre Club w dniach 14-15 kwietnia 2020 r.	25
4.8. Badanie Związku Przedsiębiorców i Pracodawców w dniach 8-14 kwietnia 2020 r.	25
4.9. Barometr Europejskiego Funduszu Leasingowego.....	26

5. Sytuacja MŚP w obliczu pandemii – pytania i odpowiedzi w badaniu ankietowym	27
Charakterystyka uczestników badania	27
Pytanie 1. Czy wystąpiło zmniejszenie przychodów lub jest spodziewane za trzy, sześć miesięcy bądź za rok?	29
Pytanie 2. Czy konieczna jest restrukturyzacja obejmująca zmniejszenie wynagrodzeń / ograniczenie wielkości etatów lub zmniejszenie liczby miejsc pracy?	33
Pytanie 3. Czy przedsiębiorstwo jest zagrożone w razie utrzymywania pandemii przez 3 miesiące zawieszenie działalności lub likwidacją / upadłością?	36
6. Potrzeby rozwojowe i informacyjne firm	38
Pytanie 1. Czy sposobem adaptacji do nowych warunków może być wprowadzenie pracy zdalnej w przedsiębiorstwie?	38
Pytanie 2. Czy sposobem adaptacji do nowych warunków może być wprowadzenie / zwiększenie automatyzacji / mechanizacji działania w przedsiębiorstwie?	39
Pytanie 3. Czy tarcza antykryzysowa zawiera wystarczające narzędzia, aby zachować miejsca pracy?	40
Pytanie 4. Jakiej dodatkowo pomocy szczególnie Państwo potrzebujecie i od kogo?	42
Pytanie 5. Prośba o ocenę aktualnej sytuacji i potrzeb przedsiębiorców (pytanie otwarte)	44
7. Potrzeby w zakresie usług rozwojowych dofinansowanych w ramach projektu „NASTAW SIĘ NA ROZWÓJ...”	45
Pytanie 1. Czy sposobem adaptacji do nowych warunków może być zwiększenie kwalifikacji / przekwalifikowanie pracowników?	45
Pytanie 2. Czy interesujące Państwa szkolenia mogłyby odbywać się zdalnie (przez internet)?	48
8. Podsumowanie	50
9. Wnioski	53

1. Wstęp

Stowarzyszenie Na Rzecz Spółdzielni Socjalnych i Krajowe Centrum Pracy sp. z o.o. realizują projekt „NASTAW SIĘ NA ROZWÓJ – oferta rozwoju kwalifikacji i kompetencji MŚP z podregionu poznańskiego i ich pracowników” w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020, w którym są Operatorami Podmiotowego Systemu Finansowania Województwa Wielkopolskiego w subregionie poznańskim¹.

Stowarzyszenie i KCP funkcjonują w obszarze rynku pracy, prowadzą zróżnicowane działania wspierające środowisko społeczno-gospodarcze, w tym realizują projekty służące poprawie sytuacji pracowników, osób wykluczonych, przedsiębiorców. Pragniemy aktywnie wychodzić do przedsiębiorców, nawiązywać relacje, aby lepiej wspierać w ich działaniach rozwojowych. Mamy na względzie los pracowników – ich dobrostan, wynagradzanie, sytuację, rozwój. To ludzie tworzą firmy i nam o nich najbardziej chodzi.

W związku z pandemią koronawirusa SARS-CoV-2 w Polsce wprowadzone zostały znaczne ograniczenia dla społeczeństwa i przedsiębiorców. W rezultacie pandemia uderzyła również w biznes, a skutki już teraz widoczne są w większości branż.

Sytuacja jest dynamiczna, zakres epidemii nie do przewidzenia, występuje wiele zdarzeń w związku z nią, co utrudnia prowadzenie szczegółowej i długookresowej analizy skutków, zwłaszcza wobec dużej dynamiki sytuacji stanowiącej wypadkową ograniczeń, reakcji firm, środków ratunkowych rządu, a w perspektywie – działań „odmrażających” gospodarkę.

W obecnej sytuacji potrzebujemy zdobyć wiedzę o sytuacji i potrzebach przedsiębiorców. Na ten moment w kraju zrealizowano jedynie kilka badań w tym zakresie, stąd znaczenie mają sprawnie zrealizowane analizy, które pozwolą na podejmowanie decyzji w szczególności przez władze różnych szczebli.

Badanie dotyczy przedsiębiorców z subregionu poznańskiego (w którego skład wchodzi powiaty: obornicki, poznański, szamotulski, średzki, śremski) gdyż to do nich skierowana jest oferta dofinansowania usług rozwojowych (szkoleń, doradztwa, studiów podyplomowych) w ramach Projektu „NASTAW SIĘ NA ROZWÓJ – oferta rozwoju kwalifikacji i kompetencji MŚP z podregionu poznańskiego i ich pracowników”.

W procesie badawczym założono zrealizowanie badania desk research (badania wtórne) i wywiad telefoniczny wspierany komputerowo (CATI).

¹ W opracowaniu pojęcie „subregion” stosowane jest zamiast określenia „podregion” (wyróżnione określenia są tożsame).

2. Metodologia badania

2.1. Cel badania

Celem badania jest analiza procesów adaptacji i modernizacji wśród przedsiębiorców subregionu poznańskiego: uzyskanie informacji dotyczących sytuacji MŚP i działań jakie podejmują w obliczu pandemii, w tym wpływu pandemii na pracowników, potrzeby rozwojowe oraz aktualną rolę Podmiotowego Systemu Finansowania Województwa Wielkopolskiego w subregionie poznańskim (m.in. jak w aktualnej sytuacji odbierają ofertę dofinansowania do szkoleń i kursów). Jednocześnie poprzez kontakt z przedsiębiorcami założono zwiększenie świadomości przedsiębiorców na temat oferty Podmiotowego Systemu Finansowania Województwa Wielkopolskiego.

2.2. Metodyka badania

W badaniu uwzględniono triangulację metodologiczną, polegającą na wykorzystaniu kilku uzupełniających się wzajemnie i zróżnicowanych technik badawczych. Różnorodność technik gromadzenia informacji i ich analizy pozwala lepiej poznać i zrozumieć przedmiot badania. W badaniu wykorzystano zarówno dane wtórne, jak i dane pierwotne, pozyskane w wyniku badań własnych.

W procesie badawczym założono desk research (badanie wtórne) i wywiad telefoniczny wspierany komputerowo (CATI).

Aby dane i informacje mogły być zgromadzone i analizowane w sposób odpowiedni metodycznie badanie zaplanowano w sposób umożliwiający skonkretyzowanie zakresu analizy i uzyskanie potrzebnych odpowiedzi w oparciu o następujące etapy realizacji:

- określenie i uporządkowanie niezbędnych danych i informacji zgodnie z tematami badania, w tym określenie wymagań odnośnie strukturyzacji danych i informacji,
- zgromadzenie danych i informacji wtórnych na podstawie dostępnych źródeł (analiza danych wtórnych z wykorzystaniem zawartości poprzednich badań) oraz identyfikacja luk w danych, aby wskazać dodatkowe dane niezbędne dla naszego badania,
- zgromadzenie dodatkowych danych i przeprowadzenie badania pierwotnego w celu wyeliminowania luk w danych (badanie ilościowe) wobec niedostępności danych wtórnych oraz dla ujawnienia dodatkowych aspektów tematu badania,

- przetwarzanie i analiza danych oraz informacji i wstępne podsumowanie,
- opracowanie wniosków i zaleceń w związku z badaniem oraz analizy zgodności z metodologią i poprawności jej stosowania.

2.3. Desk research

Desk research stanowi metodę badań społecznych, która zakłada szczegółową analizę istniejących już i dostępnych danych. Realizacja takiego badania nie wiąże się zatem z pozyskiwaniem nowych informacji, a ze scaleniem, przetworzeniem i analizą rozproszonych w rozmaitych źródłach.

W ramach desk resarch przeprowadzono:

- analizę statystyczną stanu MŚP w subregionie poznańskim obejmującą statystyki takich zmiennych gospodarczych jak liczba podmiotów sektora prywatnego, liczba pracujących oraz wartość dodana brutto,
- przegląd dotychczasowych badań na temat wpływu pandemii na gospodarkę, aby wskazać ocenę sytuacji i potrzeb przedsiębiorców z różnych miejsc kraju, z różnych branż. Na tym tle własne badanie ankietowe (zob. następny podrozdział raportu) uzupełnia je, zderzając perspektywy innych części Polski i subregionu poznańskiego.

2.4. Badanie pierwotne

Dla uchwycenia obrazu sytuacji przedsiębiorców i oceny „tu i teraz”, wobec dużej zmienności czynników (z tygodnia na tydzień) przyjęto, że badanie umożliwi zasygnalizowanie sytuacji i umożliwi szybkie rozpoznanie otaczającej nowej rzeczywistości biznesowej (badanie sygnalizujące).

Założony został wywiad telefoniczny wspierany komputerowo (CATI), w którym ankieta (zapisana w komputerze) jest wypełniana w trakcie rozmowy telefonicznej. Wywiad telefoniczny (ze wspomaganie komputerowym) stanowi technikę badań ilościowych, w której pozyskiwanie informacji od respondentów, odbywa się z wykorzystaniem łącz telefonicznych i oprogramowania komputerowego.

Realizacja badania metodą CATI pozwala na skuteczne dotarcie do respondenta. Wywiady telefoniczne gwarantują wysoką jakość badania oraz szybkie przeprowadzenie

pracy terenowej (co jest istotne wobec dużej dynamiki zjawisk stanowiących przesłankę badania).

Wywiady telefoniczne ze wspomaganie komputerowym (CATI) zostały przez przeszkolonych ankieterów, którzy łączyli się telefonicznie z rozmówcami i prowadzili wystandaryzowane wywiady kwestionariuszowe. Badanie poprzedzono szkoleniem ankieterów z zakresu przedmiotu badania, charakterystyki respondentów i kwestionariusza. Przebieg tych wywiadów podlegał nadzorowi.

Kwestionariusz wywiadu oparto na dostępnych wzorcach, badaniu własnym Przedsiębiorstw Społecznych z marca br., wiedzy własnej. Założono podczas przygotowań do badania, że kwestionariusz obejmie takie zagadnienia jak:

- sytuacja i rozwój pracowników z subregionu poznańskiego,
- kondycja przedsiębiorstw (w zakresie w jakim wpływa na sytuację pracowników), prognoza na przyszłość,
- plany zwolnień pracowników, przesłanki decyzji dotyczące zwolnień,
- plany zwiększania kompetencji i kwalifikacji zespołu, w celu zwiększenia konkurencyjności,
- ocena trafności tarczy antykryzysowej,
- wskazanie wsparcia potrzebnego MŚP.

W badaniu założono wykorzystanie zestawu wskaźników charakteryzujących sytuację²: wskaźniki bezpośrednie (liczba i zmiana liczebności pracowników, potrzeby rozwojowe, chęć do korzystania) oraz pośrednie, które są zróżnicowane (dotyczące wyników finansowych np. przychodów, perspektywy upadłości / likwidacji, zawieszenie działalności, planów rozwoju, zakresu potrzebnego wsparcia). Elementy te są powiązane i mieszczą się w ramach analizy wyników przedsiębiorstwa oraz czynników składających się na nie.

Dla uzyskania danych i informacji z różnych obszarów tematycznych, lepszej interpretacji przesłanek działania przedsiębiorców wobec sygnałnego charakteru badania i dużej dynamiki zjawisk, założono wnioskowanie ilościowe i jakościowe poprzez użycie pytań zamkniętych i otwartych oraz zebranie uwag i spontanicznych wypowiedzi rozmówców, w zakresie jaki zapewniają możliwości badania CATI. Badanie nie zakładało realizacji wywiadów pogłębionych indywidualnych lub grupowych, stąd nie zawiera szczegółowej analizy

² Wskaźnik oznacza „empiryczny, obserwowany element pojęcia” (Frankfort-Nachmias Ch., Nachmias D., Metody badawcze w naukach społecznych, Zys i S-ka Wydawnictwo, Poznań 1996, s. 611). „Konceptualizacja nadaje jasne znaczenie pojęciu poprzez wyszczególnienie jednego lub większej liczby wskaźników tego co mamy na myśli.” (Babbie E., Badania społeczne w praktyce, PWN, Warszawa 2005, s. 144).

czynników i mechanizmów decyzyjnych przedsiębiorców, a także uszczegółowienia zagadnień objętych badaniem.

2.5. Próba w badaniu pierwotnym

Ze względu na problematykę zmiany gospodarczej, dotyczącej bardzo szerokiego spektrum zagadnień, uwzględniających procesy negatywne dla gospodarki subregionu oraz badanej grupy docelowej, przyjęto następujące założenia do procesu doboru próby, a także do realizacji badania.

Za kluczowe uznano pozyskanie wiedzy o stanie i potrzebach grupy docelowej – MŚP z subregionu poznańskiego, w którego skład wchodzi powiaty: obornicki, poznański, szamotulski, średzki, śremski.

Zastosowano w badaniu dobór kwotowy przy wykorzystaniu zmiennych kontrolnych: podział na sekcje PKD, podział na wielkość firm (wg liczby pracujących), podział na powiaty subregionu poznańskiego. Jeśli dane nie były dostępne w bazach przedsiębiorców, to pytanie wprowadzano do metryczki.

Wybór kwotowy jest nieprobalistyczną techniką wyboru próby, której celem jest uzyskanie założonej z góry struktury próby ze względu na wyróżnianie charakterystyki. Polega na tym, że znaną ze względu na określone charakterystyki (zmienne) strukturę populacji „narzuca się” próbie i do próby wybiera się kwoty jednostek reprezentujących poszczególne subpopulacje w proporcjach takich, jaki jest udział tych subpopulacji w całej populacji³. W ten sposób uzyskuje się próbę zgodną z populacją ze względu na określone charakterystyki przedsiębiorstw w subregionie poznańskim.

Z uwagi na dotychczasowe relacje ze środowiskiem biznesowym grupą uwzględnioną w badaniu byli przedsiębiorcy wcześniej kontaktujący się w sprawie dofinansowania (refundacji) wydatków na szkolenia i doradztwo w projekcie „NASTAW SIĘ NA ROZWÓJ – oferta rozwoju kwalifikacji i kompetencji MŚP z podregionu poznańskiego i ich pracowników”, w którym Stowarzyszenie Na Rzecz Spółdzielni Socjalnych i Krajowe Centrum Pracy sp. z o.o. są Operatorami Podmiotowego Systemu Finansowania Województwa Wielkopolskiego w subregionie poznańskim.

Przedsiębiorców do badania poszukiwano również na podstawie publicznie dostępnych baz danych przedsiębiorstw, spełniających założone kryteria: naszemiasto.pl, info-net.com.pl, Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG),

³ Szreder M., Metody i techniki sondażowych badań opinii, PWE, Warszawa 2004, s. 53.

zawierających podstawowe dane o podmiotach. Uwzględniono ryzyko, że część danych kontaktowych w bazach jest nieaktualna, stąd ankieterzy wyszukiwali dane rejestrowe w celu sprawdzenia czy podmiot jest aktywny, jaki ma główny rodzaj wykonywanej działalności gospodarczej (numer i sekcja PKD), a także dane kontaktowe (w danych rejestrowych, internetowych wizytówkach podmiotów, na stronach www) w celu przeprowadzenia rozmowy.

Założono, że respondentami będą osoby odpowiadające za działania w tematyce badania – właściciele, osoby zarządzające, kierownicy działów (zakładu, personalnych, marketingu).

2.6. Założenia dotyczące wywiadu telefonicznego

Ankieterzy zostali podzieleni branżami, co zapewniło pogłębiony wgląd w sytuację w branżach. Dobierali podmioty do badania, po czym podejmowali próby dwukrotnego kontaktu z danymi podmiotem. Odnotowywali do ilu podmiotów próbowali zadzwonić i ile było rozmów, a także zdarzenia jak nieaktualny numer telefonu (w tym „o braku abonenta”), brak woli rozmowy. W razie braku możliwości rozmowy w danym momencie proponowali inny termin rozmowy.

Czas rozmowy wstępnie założono na ok. 10 minut, przyjęto możliwość przeprowadzenia przez badacza ok. 2-3 rozmów na godzinę ze względu na specyfikę badania (konieczna wstępna weryfikacji informacji o podmiocie, ryzyka decydujące o niepowodzeniu w dotarciu do osób chętnych rozmawiać, potrzebne podsumowanie o informacji jakościowe po każdej rozmowie, odpoczynek między rozmowami).

Założono, że w trakcie wywiadów osoby je prowadzące będą notować (oprócz standardowego zapisu odpowiedzi respondenta):

- odpowiedzi, które wykraczają poza zakres kafeterii pytań zamkniętych,
- powtórzenia, tłumaczenia, wyjaśnienia udzielane respondentowi,
- spontaniczne wypowiedzi respondentów,
- uwagi osobiste respondentów, które mogą się pojawić po realizacji wywiadów.

2.7. Wnioski z badania pilotażowego

W celu zapewnienia trafności i rzetelności pomiaru miał miejsce pilotaż kwestionariusza wywiadu, przy czym ocenie podlegały takie zagadnienia jak:

- jakość narzędzi badawczych – jednoznaczność, zrozumiałość i trafność pytań (mierzona częstością odpowiedzi wykraczających poza obszar pytań, prośb o powtórzenia, tłumaczenia, wyjaśnienia),
- zachowania i reakcje werbalne respondentów, występujące zwłaszcza u tych respondentów, którzy nie chcą lub nie potrafią odpowiedzieć na dane pytania,
- ocena sytuacji wywiadu (warunków rozmowy).

Wnioski z pilotażu na bieżąco wprowadzano do kwestionariusza wywiadu i objęły w szczególności uproszczenie zadawanych pytań, w tym zmniejszenie poziomu szczegółowości, ograniczenie liczby elementów w pytaniach oraz opcji wyboru, zwiększenie płynności rozmowy (uproszczenie języka sformułowań, ograniczenie „dłużyzn” itp.).

Wyzwaniem w prowadzeniu rozmów jest strategiczny charakter, a także znaczny poziom prywatności informacji: zagadnienia sprzedażowe, kadrowe, finansowe nie są w gestii wielu pracowników, którzy mogą mieć jedynie ogólną wiedzę na temat sytuacji i działań w przedsiębiorstwie. Jednocześnie napotkano niechęć rozmówców do dzielenia się trudnościami przez telefon (odpowiedzi na pytania otwarte). Dlatego:

- doprecyzowano w formularzu ankiety rolę badania (była ona wskazywana na początku i przytaczana – w razie potrzeby – w trakcie rozmowy),
- uwzględniono w odpowiedziach, że rozmówcy nie wiedzą lub nie chcą udzielać informacji (wprowadzenie opcji nie wiem/trudno powiedzieć),
- usunięto kwestie dotyczące czasu utrzymania płynności w firmie (ze względu na niezrozumienie pojęcia płynności, niewiedzę, niechęć do „dywagacji”) oraz możliwego terminu i skali zwolnień (z uwagi na brak akceptacji rozmówców, niewiedzę, niechęć do „dywagacji”).

Za istotne dla zadawania pytań i przetwarzania danych uznano, że jednoosobowe działalności gospodarcze nie będą miały zazwyczaj pracowników, stąd nie będzie miała zastosowania część pytań o wpływ pandemii na kadrę (zwolnienia, obniżkę wynagrodzenia / zmniejszenie wymiaru etatu itp.).

2.8. Założenia dotyczące przetwarzania danych i wnioskowania

Dane i informacje były zbierane w trakcie badania do formularzy w formie elektronicznej (w arkuszu kalkulacyjnym), a następnie – po zakończeniu fazy ankietowania – zestawione z poszczególnych formularzy w jednym arkuszu zbiorczym.

Następnie dokonano weryfikacji poprawności zapisów/kodowania w polach odpowiedzi (głównie zmiany zapisów słownych na liczby), a także przeglądu i kodowania odpowiedzi jakościowych. W arkuszu zbiorczym nie zawarto danych identyfikujących podmioty dla zapewnienia anonimowości.

Arkusz zbiorczy pozwolił na dokonanie obliczeń / zestawień liczbowych. Przeprowadzono analizę ilościową, na podstawie wypełnionych podczas wywiadów kwestionariuszy, z wykorzystaniem komputerowego pakietu do obliczeń statystycznych.

Na podstawie uzyskanych w badaniu wyników liczbowych przeprowadzono frekwencjonowanie rozkładów odpowiedzi na wszystkie pytania umieszczone w kwestionariuszu ankiety wraz z tabulacją wszystkich wyników. Dla wybranych zmiennych skonstruowano tabele krzyżowe.

Opracowane tabele i wykresy zostały zinterpretowane, zestawiono wnioski w formie częściowego raportu zarządczego oraz całościowego raportu z badania.

2.9. Harmonogram badania

Badanie zrealizowano od końca marca 2020 r. i objęło następujące działania:

- 31.03.2020 – 2.04.2020 r. – opracowanie koncepcji badania,
- 3.04.2020 – 6.04.2020 r. – opracowanie i pilotaż narzędzia badawczego,
- 7.04.2020 – 10.04.2020 r. – badanie pierwotne (CATI),
- 11.04.2020 – 20.04.2020 r. – poszerzone desk research, przetwarzanie danych, wnioskowanie.

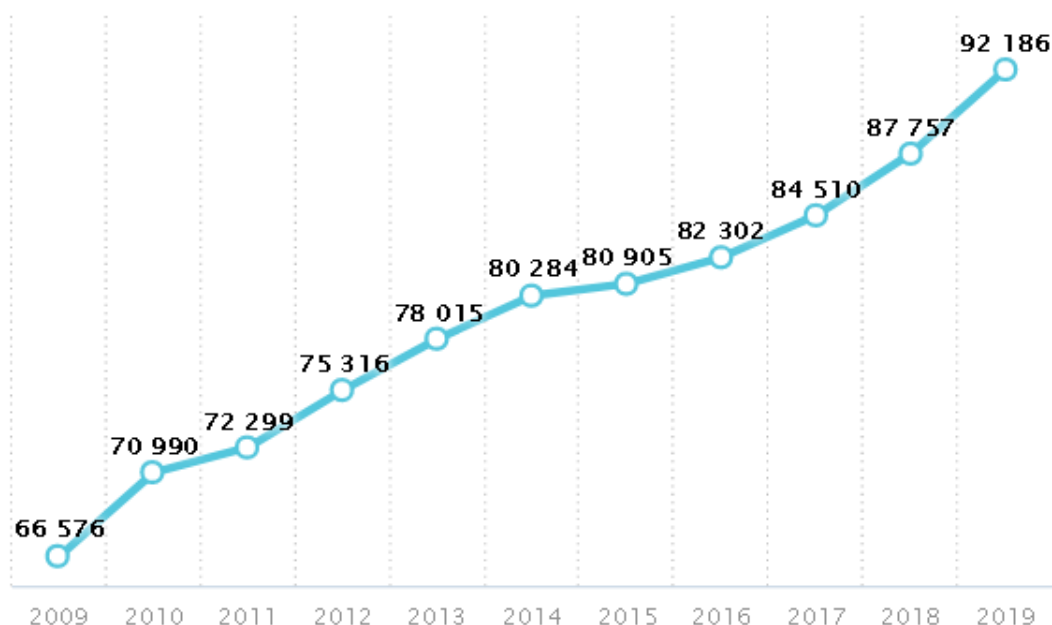
3. Sytuacja sektora MŚP w subregionie poznańskim

Dynamicznie rozwijająca się przedsiębiorczość jest cechą wyróżniającą subregion poznański – występuje też wysoka wydajność pracy, duża produktywność, elastyczność oraz mobilność gospodarcza, a także oparcie na lokalnych zasobach. Subregion poznański charakteryzuje się dużą liczbą przedsiębiorstw, ich zdolnościami produkcyjnymi, znacznymi zasobach kapitału, wiedzy, dobrej dostępności komunikacyjnej i możliwościach inwestowania, kompleksowości działania podmiotów wsparcia biznesu⁴.

3.1. Liczebność podmiotów sektora prywatnego w subregionie poznańskim

W latach 2009-2019 liczba podmiotów sektora prywatnego w subregionie poznańskim wzrosła o 25,6 tys. (z 66,6 do 92,2 tys.), podczas gdy w mieście Poznaniu o 17,2 tys. (z 93,4 do 110,6 tys.). Przyrost wyrażony procentowo w subregionie poznańskim był wyższy (38,5 proc.) niż w mieście Poznań (18,4 proc.), jak również wyższy niż w kraju (19,4 proc.).

Podmioty sektora prywatnego w subregionie poznańskim w 2019 r.

⁴ Gaczek W., Komorowski J., Romanowski R., Urbaniak M., 2011, Potencjał gospodarczy aglomeracji poznańskiej, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej, Nr 11, s. 9.

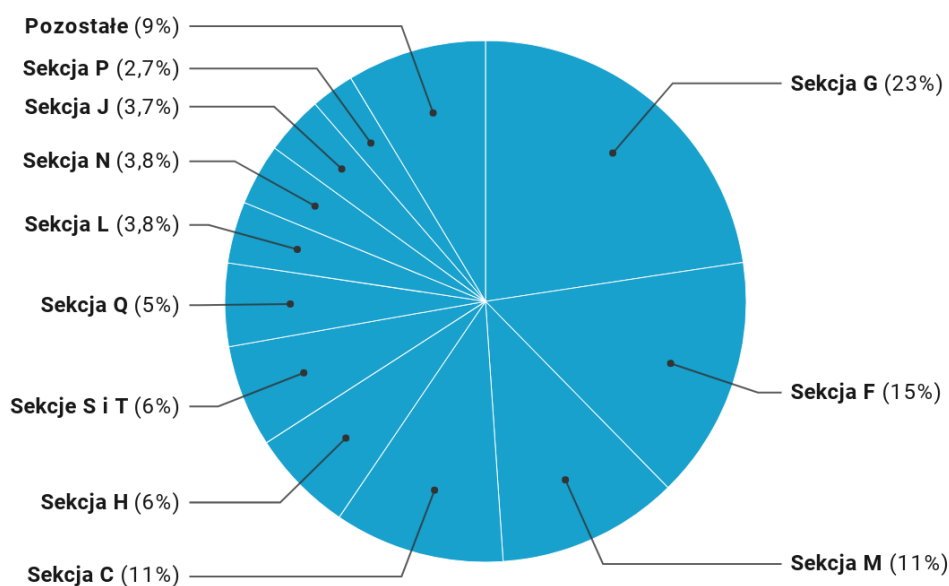
3.2. Struktura podmiotów (wg sekcji) sektora prywatnego w subregionie poznańskim

W strukturze podmiotów sektora prywatnego subregionu poznańskiego największe znaczenie mają handel i usługi, w szczególności sekcja G (handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych) z liczebnością 20,8 tys. podmiotów (22,6 proc. ogółu). Wspomnieć trzeba również o sekcji M (działalność profesjonalna, nauka i techniczna z 10,4 tys. podmiotów (15,1 proc.)), stanowiącej przykład usług wyższego rzędu. Znaczenie w subregionie poznańskim mają również budownictwo (sekcja F ma 13,8 tys. podmiotów i stanowi 15,0 proc.) i przetwórstwo przemysłowe (sekcja C – 9,7 tys.; 10,5 proc.).

Sekcje podmiotów sektora prywatnego subregionu poznańskiego [2019 r., liczba podmiotów]

Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	20 806
Sekcja F – Budownictwo	13 850
Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	10 362
Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe	9 719
Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa	5 889
Sekcja S i T – Pozostała działalność usługowa i Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	5 825
Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	4 742
Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	3 521
Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	3 505
Sekcja J – Informacja i komunikacja	3 374
Sekcja P – Edukacja	2 476
Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	2 339
Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	2 083
Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	1 522
Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	1 304
Sekcja E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	277
Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	211
Sekcja D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	113
Sekcja B – Górnictwo i wydobywanie	104
Sekcja U – Organizacje i zespoły eksterytorialne	1

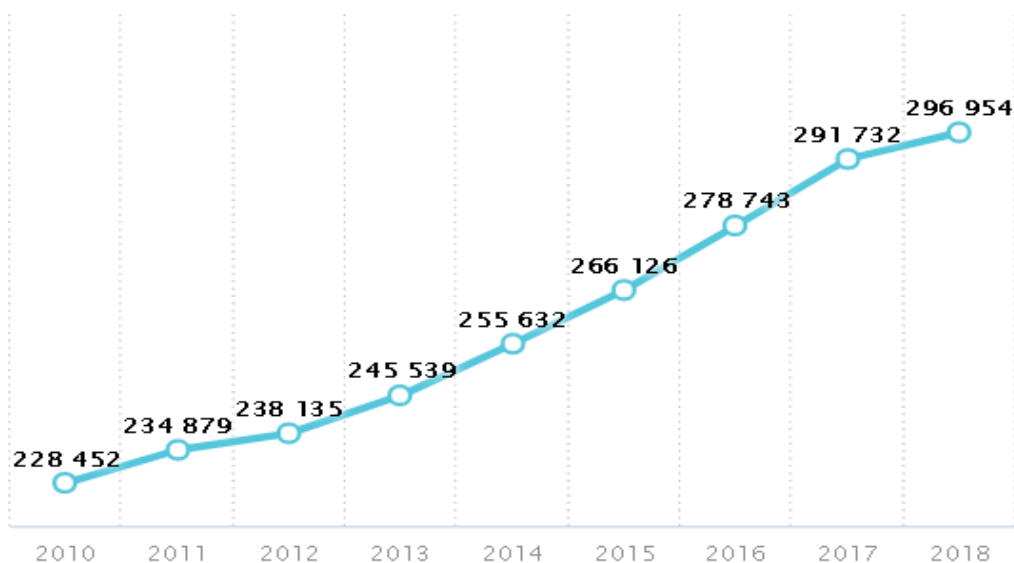
Sekcje podmiotów sektora prywatnego subregionu poznańskiego [2019 r., proc.]

3.3. Pracujący w subregionie poznańskim

Na koniec 2018 r. w subregionie poznańskim było 296 954 osób pracujących (bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, według faktycznego miejsca pracy) (1,90 proc. pracujących w kraju), podczas gdy w mieście Poznaniu pracowało 344 359 osób.

Pracujący w subregionie poznańskim [2018 r.]

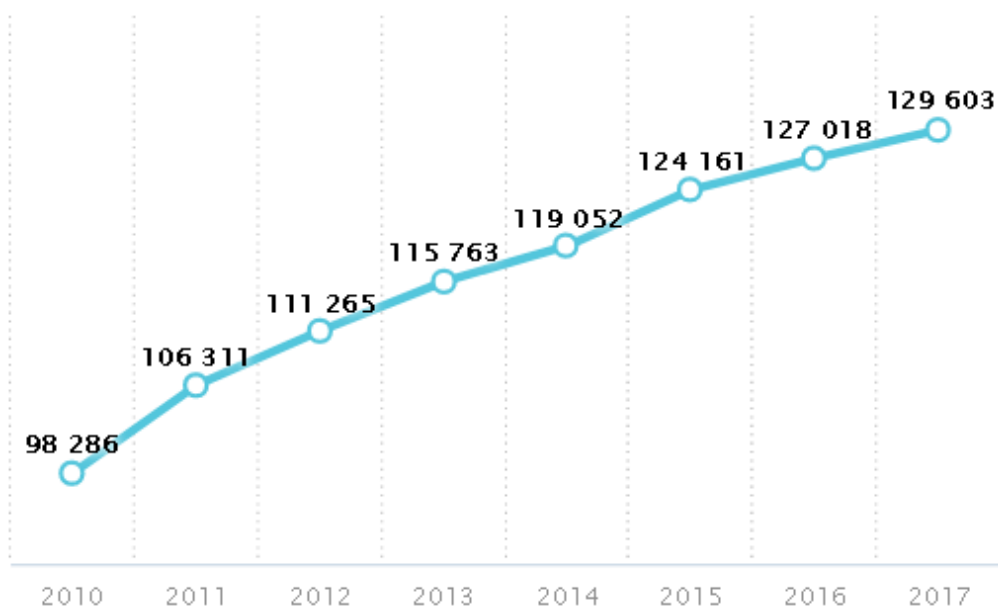

3.4. Wartość dodana brutto w subregionie poznańskim

Gospodarka subregionu poznańskiego ma duże znaczenie pod względem powstawania wartości dodanej brutto (WDB), osiągając w 2017 r. 36,4 mld zł. Zwiększyła przy tym swój udział w krajowym WDB z 1,6 proc. w 2000 r. do 2,1 proc. w 2017 r. Dla analogicznego okresu subregion miasta Poznań zmniejszył swój udział z 3,0 proc. do 2,8 proc. WDB Polski. Zmiany dynamiki wiążą się ze stopniowym przesuwaniem działalności inwestycyjnej i przedsiębiorczości w przestrzeni, a także procesów migracji ludności do stref podmiejskich⁵.

Sukcesywnie wzrastała wydajność pracy w subregionie poznańskim wyrażona WDB na 1 pracującego z 98 286 zł w 2010 r. do 129 603 zł w 2017 r. (o 31,9 proc.), zaś w Poznaniu ze 116 210 zł do 142 924 zł (o 23,0 proc.).

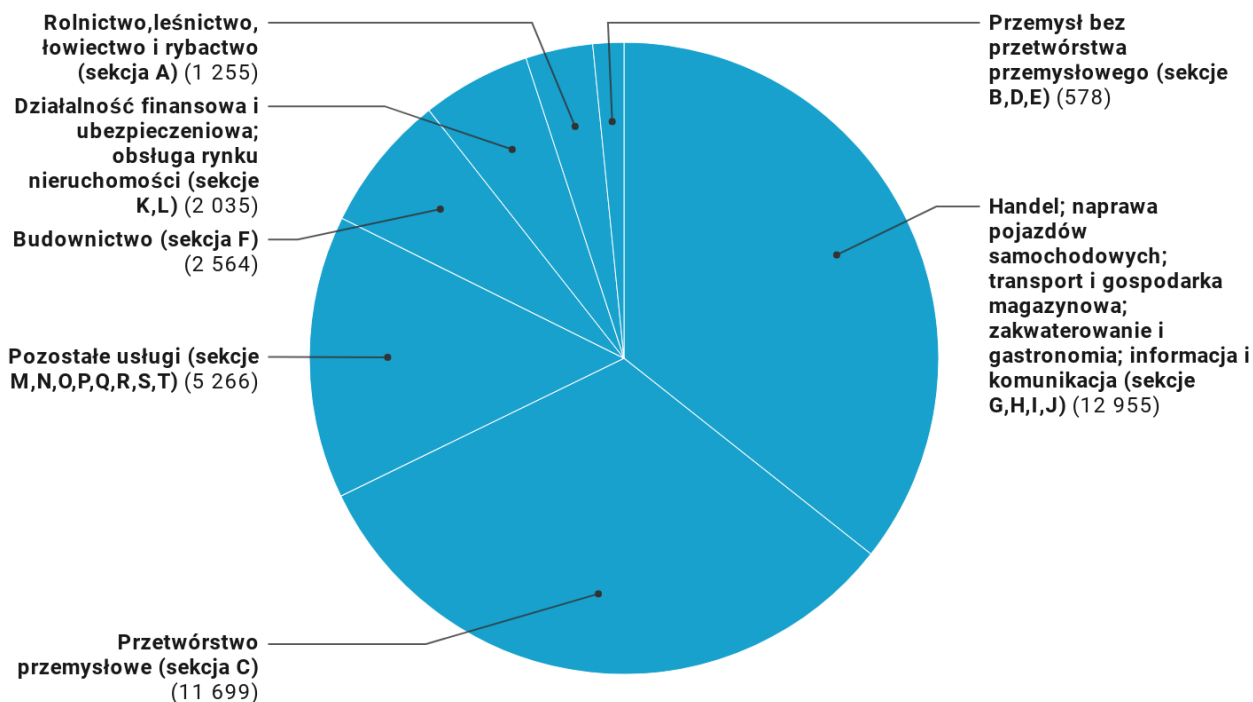
Wartość dodana brutto na 1 pracującego w subregionie poznańskim [2017 r.]

⁵ Gaczek W., Komorowski J., Romanowski R., Urbaniak M., 2011, Potencjał gospodarczy aglomeracji poznańskiej, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej, Nr 11, s. 13.

Największą rolę w tworzeniu wartości dodanej brutto pełniły w 2017 r. usługi (rozpatrywane łącznie w kilku grupach), duży udział na również przetwórstwo przemysłowe (sekcja C).

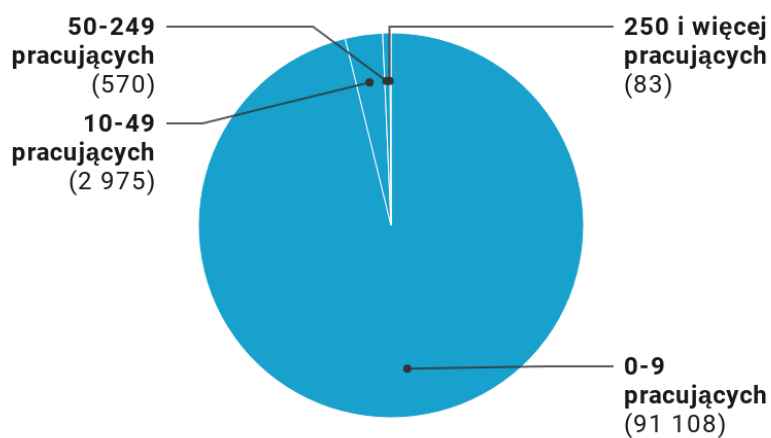
Wartość dodana brutto w sekcjach w subregionie poznańskim [2017 r., mln zł]

3.5. Liczebność podmiotów gospodarki narodowej wg liczby pracujących

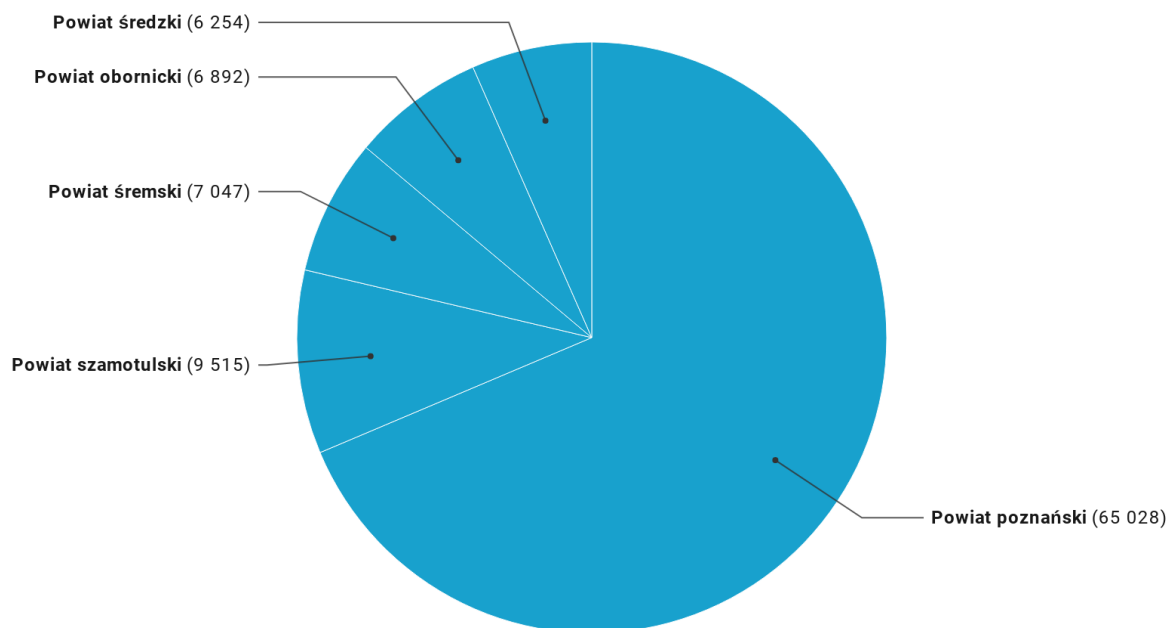
Baza REGON w 2019 r. zawierała 94 736 podmiotów gospodarki narodowej z subregionu poznańskiego. Wśród nich przeważały zatrudniające 0-9 osób pracujących (91 108 podmiotów; 96,2 proc. ogółu), następnie 10-49 pracujących (2 975 podmiotów; 3,1 proc.) oraz 50-249 (570 podmiotów; 0,6 proc.). Pracujących 250 lub więcej miały 83 podmioty (0,1 proc.).

Liczba podmiotów gospodarki narodowej w REGON wg liczby pracujących [2019 r.]

Wśród powiatów subregionu najwięcej podmiotów było w powiecie poznańskim (65 028 podmiotów, 68,6 proc. ogółu), następnie względnie po równo w pozostałych powiatach: w szamotulskim (9 515 podmiotów; 10,0 proc.), śremskim (7 047 podmiotów; 7,4 proc.), obornickim (6 892 podmiotów; 7,3 proc.), średzkim (6 254 podmioty; 6,6 proc.).

Liczba podmiotów gospodarki narodowej w REGON wg powiatów w 2019 r.

Warto zwrócić uwagę na rosnący potencjał ekonomiczno-wytwórczy oraz wysoki poziom nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach subregionu. Wciąż jednak potrzeba wzmacniania potencjału przedsiębiorców w obszarze integracji o charakterze miękkich projektów wspierania rozwoju kapitału ludzkiego, wspierania przedsiębiorczości i innowacyjności⁶.

4. Analiza desk-research

W przeciągu ostatnich 6-7 tygodni pojawiły się raporty sygnalizujące niepokojące dane dotyczące działalności przedsiębiorstw w obliczu pandemii. W rozdziale podjęto – w ramach desk research – przegląd przeprowadzonych badań, aby wskazać ocenę sytuacji i potrzeb przedsiębiorców z różnych miejsc kraju, z różnych branż. Na tym tle własne badanie ankietowe uzupełnia je, zderzając perspektywy Polski i regionu Poznania.

Jeszcze zanim rząd wprowadził na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stan epidemii oraz związane z tym obostrzenia, podjęte zostały pierwsze badania na temat wpływu koronawirusa SARS-CoV-2 na gospodarkę.

4.1. Badanie Krajowego Rejestru Długów w pierwszym tygodniu marca 2020 r.

Na podstawie sondażu przeprowadzonego przez IMAS International na zlecenie Rzetelnej Firmy, działającej pod patronatem Krajowego Rejestru Długów w pierwszym tygodniu marca 2020 r. na próbie 206 przedsiębiorstw z sektora MŚP, który dotyczył wpływu koronawirusa na funkcjonowanie polskich firm⁷, stwierdzono, że:

- prawie 39 proc. polskich firm z sektora MŚP deklarowało, że koronawirus już ma wpływ na ich funkcjonowanie – w większości negatywny. Kolejne 30 proc. obawiało się, że w przeciągu 3 najbliższych miesięcy rozprzestrzeniająca się epidemia może mieć wpływ na ich działalność, głównie poprzez spadek sprzedaży i brak rąk do pracy,
- dla 17,5 proc. badanych pandemia już w tym momencie wpływa na ograniczenie inwestycji, w tym szkoleń/ konferencji, a dla 29,7 proc. ograniczy je w przyszłości.

⁶ Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej. Nr 11. Potencjał gospodarczy aglomeracji poznańskiej, s. 9.

⁷ <https://krd.pl/Centrum-prasowe/Raporty/2020/Wplyw-koronawirusa-na-funkcjonowanie-polskich-firm>

Z2. W jaki sposób ta sytuacja wpływa i/lub zmienia funkcjonowanie Twojej firmy?

Wartość		Procent	Odpowiedzi
Nowe procedury np. praca zdalna, higiena		40.0%	32
Podwyższenie kosztów prowadzenia firmy/ nieplanowane wydatki		37.5%	30
Mniejsza sprzedaż/ produkcja		35.0%	28
Zmniejszenie/ utrata płynności finansowej		27.5%	22
Brak ludzi do pracy		25.0%	20
Ograniczenie inwestycji, w tym szkolenia/ konferencje		17.5%	14
Większa sprzedaż/ produkcja		15.0%	12
Inne, jakie?		5.0%	4

Z4. Jak sądzisz, w jaki sposób koronawirus może wpłynąć na funkcjonowanie Twojej firmy?

Wartość		Procent	Odpowiedzi
Mniejsza sprzedaż/ produkcja		56.8%	21
Brak ludzi do pracy		51.4%	19
Nowe procedury np. praca zdalna, higiena		37.8%	14
Podwyższenie kosztów prowadzenia firmy/ nieplanowane wydatki		35.1%	13
Ograniczenie inwestycji, w tym szkolenia/ konferencje		29.7%	11
Zmniejszenie/ utrata płynności finansowej		24.3%	9

4.2. Badanie Krajowego Rejestru Długów w dniach 19-23 marca 2020 r.

Po ogłoszeniu stanu epidemii IMAS International na zlecenie Krajowego Rejestru Długów przeprowadził w dniach 19-23 marca 2020 r. następne badanie na próbie 202 przedsiębiorstw z sektora MŚP, które dotyczyło wpływu koronawirusa na przepływy pieniężne w firmie⁸. Wskazało ono, że:

- po wybuchu pandemii koronawirusa zwiększyły się problemy z terminowym płaceniem przez kontrahentów - deklarowało tak 63 proc. przedsiębiorców,
- część zatorów płatniczych nie miała podłoża ekonomicznego, tylko psychologiczne: 27 proc. respondentów wskazało, że choć ma pieniądze, to nie płaci, bo trzyma je na „czarną godzinę”. 65 proc. ankietowanych zakładało takie postępowanie kontrahentów,
- w dobie kryzysu przedsiębiorcy oczekują w zakresie wsparcia rządowego przede wszystkim zwolnienia ze składek ZUS (77 proc.), zwolnienia z obowiązku płacenia podatków (64 proc.) i obniżenia kosztów pracy (38 proc.). Blisko co piąty przedsiębiorca liczy również na to, że nie będzie musiał ponosić odpowiedzialności za niewykonanie umowy, które spowodowane jest koronawirusem. Mniejsza wskazań dotyczyło wakacji kredytowych (16 proc.), pożyczek na preferencyjnych warunkach (12 proc.).

4.3. Badanie firmy rekrutacyjnej Devire w marcu 2020 r.

Badanie na temat wpływu koronawirusa na polskie przedsiębiorstwa zrealizowała firma rekrutacyjna Devire metodą CAWI w marcu 2020 r. na bazie 2500 respondentów (managerów, dyrektorów i CEO, specjalistów, osób na innych stanowiskach)⁹. Stwierdzono w nim, że:

- aktualna sytuacja spowodowana koronawirusem długofalowo wpłynie na kondycję firmy (69 proc. respondentów, w tym wszyscy przebadani przedstawiciele branży transportu, spedycji i logistyki),
- firmy w największym stopniu spodziewały się redukcji popytu na produkt czy usługę (48 proc. respondentów). Z kolei 45 proc. menedżerów uważało, że nieunikniona wydaje się redukcja zatrudnienia,

⁸ <https://krd.pl/Centrum-prasowe/Raporty/2020/Wplyw-koronawirusa-na-plynnosc-finansowa-firm>

⁹ https://www.devire.pl/wp-content/uploads/2020/03/Raport_Devire_Wp%C5%82yw_koronawirusa_na_polskie_przedsi%C4%99biorstwa.pdf

- 35 proc. polskich firm natrafiło na bariery, które uniemożliwiły wprowadzenie pracy zdalnej. W tym 13 proc. w ogóle nie miało takiej możliwości, a 22 proc. z nich zrobiło to jedynie częściowo,
- pracodawcy nie zakładają, że koronawirusa uda się pokonać szybciej niż w miesiąc. Praca zdalna i inne obostrzenia według 67 proc. ankietowanych potrwać od 1 do 3 miesięcy,
- większość firm optymistycznie podchodziła do przyszłości swojego biznesu – 80 proc. respondentów uważa, że ich firmy przetrwają pandemię, zaś 17 proc. z nich jest niepewnych tego, co przyniesie jutro.

4.4. Badanie Pracodawców RP w dniach 30-31 marca 2020 r.

Badanie ankietowe w dniach 30-31 marca 2020 r. przeprowadziła organizacja Pracodawcy RP¹⁰, której respondentami byli przedsiębiorstw w szczególności zatrudniający do 9 pracowników oraz od 10 do 49 pracowników:

- na pytanie, czy pandemia spowodowała spadek przychodów twierdząco odpowiedziało aż 93 proc. przedsiębiorstw. Przy czym jedna trzecia z nich już straciła od 26 do aż 50 proc. przychodów. Od 51 do 75 proc. przychodów straciła niemal jedna czwarta firm,
- prawie 54 proc. oceniło tarczę antykryzysową bardzo źle. Już ponad 30 proc. zadeklarowało, że w marcu dokonała zwolnień, a niemal 2/3 planuje to zrobić w przeciągu 3 miesięcy.

4.5. Badanie stowarzyszenia Inicjatywa Firm Rodzinnych w dniach 31 marca – 2 kwietnia 2020 r.

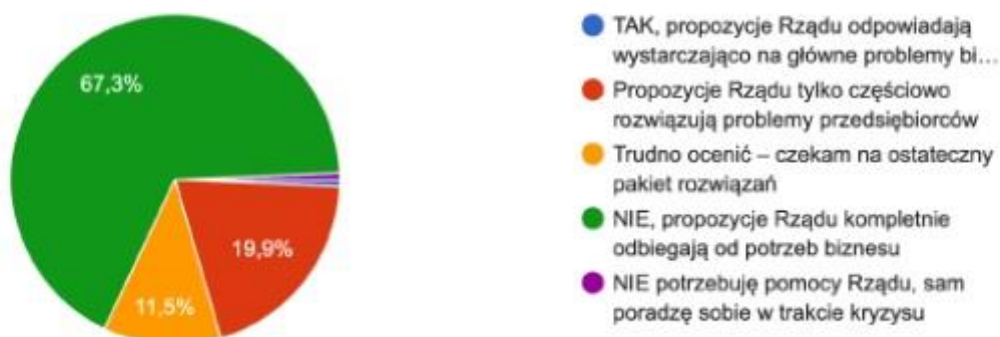
Już po ogłoszeniu wyników głosowania Sejmu RP nad projektem ustaw tzw. tarczy antykryzysowej oraz podpisania przegłosowanego pakietu przez Prezydenta RP Stowarzyszenie Inicjatywa Firm Rodzinnych wykonało w dniach 31 marca – 2 kwietnia 2020 r. sondaż na próbie 156 firm rodzinnych z całej Polski dotyczący opinii przedsiębiorców rodzinnych na temat działań rządu¹¹:

¹⁰ <https://pracodawcyrp.pl/aktualnosci-koronawirus/koronawirus-zainfekowal-polski-biznes-nadchodzi-fala-zwolnien-i-nie-jest-to-niestety-primaaprilisowy-zart>

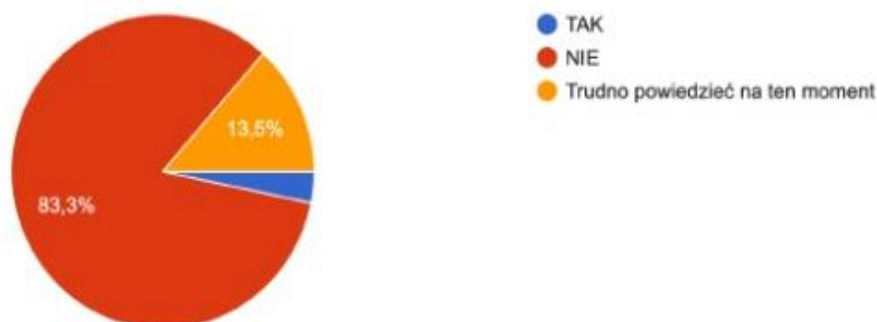
¹¹ <http://firmyrodzinne.pl/raport-ifr-z-badania-opinii-przedsiębiorców-rodzinnych-o-tarczy-antykryzysowej/>

- respondenci krytycznie podeszli do tarczy antykryzysowej: większość negatywnie oceniła trafność rozpoznania ich potrzeb przez rząd (67,3 proc.) oraz czy przygotowany pakiet wsparcia odpowiada na potrzeby firm (83,3 proc.),
- ponadto 57,7 proc. firm stwierdziło, że nie przetrwa najbliższych 12 tygodni. Natomiast 44,3 proc. nie doczeka nawet 9 tygodni. Przewidywano poważne problemy pomimo wprowadzenia tarczy antykryzysowej.

(Czy Rząd we właściwy sposób zidentyfikował potrzeby polskich przedsiębiorców w obliczu kryzysu gospodarczego spowodowanego pandemią koronawirusa?)

(Czy Rząd przedstawił pakiet rozwiązań, który odpowiada na potrzeby Twojej firmy?)

Wśród rozwiązań najbardziej brakujących w tarczy antykryzysowej wskazano:

- zwolnienie wynagrodzeń z podatku dochodowego i składek ZUS dla wszystkich firm (82,7 proc. wskazań),
- dofinansowanie wynagrodzeń pracowników w czasie przestoju (71,2 proc.),

- uwolnienia środków pieniężnych z kont split payment VAT (57,1 proc.),
- szeroko pojęta deregulacja upraszczająca prowadzenie biznesu (53,2 proc.),
- pokrycie przez ZUS wynagrodzeń w okresie kwarantanny (51,9 proc.),
- czasowe zawieszenie spłaty odsetek i rat kredytów oraz leasingów (50,6 proc.).
- przesunięcie na okres 3-6 miesięcy płatności podatków VAT, CIT, PIT i innych (44,2 proc.),
- dofinansowanie na preferencyjnych warunkach z gwarancją kredytową BGK (43,6 proc.),
- wprowadzenie/zwiększenie elastyczności norm czasu pracy i wynagrodzeń (35,9 proc.),
- ułatwienia w zakresie zwrotu podatku VAT (37,8 proc.).

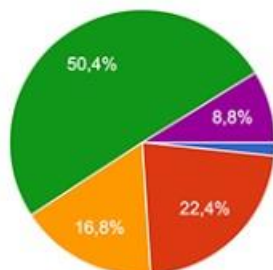
4.6. Badanie stowarzyszenia Inicjatywa Firm Rodzinnych w dniach 8-13 kwietnia 2020 r.

Wobec planów stopniowego znoszenia obostrzeń w kilku krajach zachodniej Europy zaczęto zadawać pytania w jaki sposób mogłoby się to odbywać w Polsce. Sondaż stowarzyszenia Inicjatywa Firm Rodzinnych wykonany w dniach 8-13 kwietnia 2020 r. na próbie 250 firm rodzinnych dotyczył opinii przedsiębiorców rodzinnych na temat tarczy antykryzysowej i odmrażania gospodarki¹²:

- ponad 50 proc. respondentów stwierdziło, że propozycje rządu zawarte w działaniach uzupełniających tarczę antykryzysową odbiegają od potrzeb biznesu,
- ponad 72 proc. uważało, że w kolejnym rządowym pakiecie nie widzi rozwiązań odpowiadających potrzebom firmy,
- większość firm rodzinnych (81,6 proc.) oczekuje od rządu przedstawienia konkretnego planu rozmrożenia gospodarki w ciągu 10 dni, uruchomienia handlu po spełnieniu przez ten sektor warunków sanitarnych (74,8 proc.), otwarcia szkół i gastronomii pod warunkiem wprowadzenia obowiązkowej kwarantanny i otoczenia na koszt Państwa opieką osób powyżej 65 roku życia i osób poddających się kwarantannie dobrowolnie lub ze wskazania służb sanitarnych (67,2 proc.).

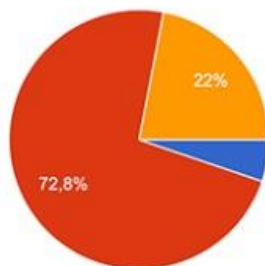
¹² <http://firmyrodzinne.pl/raport-ifr-z-badania-opinii-przedsiębiorcow-rodzinnych-nt-odmrazania-gospodarki/>

1. Czy w kolejnych działaniach, uzupełniających Tarczę Antykryzysową, Rząd we właściwy sposób zidentyfikował potrzeby polskich przedsiębiorców...darczego spowodowanego pandemią koronawirusa?
250 odpowiedzi

- TAK, propozycje Rządu odpowiadają wystarczająco na główne problemy bi...
- Propozycje Rządu tylko częściowo rozwiązują problemy przedsiębiorców
- Trudno ocenić – czekam na ostateczny pakiet rozwiązań
- NIE, propozycje Rządu kompletnie odbiegają od potrzeb biznesu
- NIE potrzebuję pomocy Rządu, sam poradzę sobie w trakcie kryzysu

2. Czy w kolejnym pakiecie Rząd przedstawił rozwiązania, które odpowiadają na potrzeby Twojej firmy?
250 odpowiedzi

- TAK
- NIE
- Trudno powiedzieć

Przedsiębiorcy wskazali propozycje rozwiązań, których oczekują najbardziej w celu przyspieszenia powrotu ich firmy do rentowności:

- tanie i dostępne kredyty, z ustawowo ograniczonym RRSO lub marżą bankową,
- wcześniejszy i prostszy zwrot VAT, odstąpienie od split payment,
- rozliczenie czasu pracy pracownika w okresie rocznym – żeby mieć szansę na odpracowanie przestojów,
- stałe lub tymczasowe przywrócenie niedziel handlowych po zakończeniu epidemii np. do końca 2020, aby zwiększyć szansę na odrobienie strat z okresu zamknięcia handlu,
- sprawne działanie urzędów za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Inwestycje w digitalizację administracji państwowej i infrastrukturę internetową, aby historia przeciążonych łącz nie powtórzyła się,
- ograniczenie formalności i biurokratycznych wymogów, a przede wszystkim zmian mentalności polityków i urzędników,

- zmiana techniki legislacyjnej, aby uchwalane pakiety zmian stały się czytelne i przejrzyste.

4.7. Badanie Business Centre Club w dniach 14-15 kwietnia 2020 r.

Sondaż Business Centre Club poświęcony odmrażaniu gospodarki – za pomocą metody internetowej na grupie 600 przedsiębiorstw w dniach 14-15 kwietnia 2020 r.¹³ wskazał, że ankietowani opowiedzieli się za rozpoczęciem „odmrażania” gospodarki (ponad 84 proc.), a zwłaszcza zniesienie ograniczeń dotyczących całkowitego zamknięcia działalności zakładów fryzjerskich, kosmetycznych, salonów tatuażu itp. (65,8 proc.). Wśród postulatów przedsiębiorców znalazły się choćby:

- podtrzymanie za wszelką cenę zatrudnienia i stopniowe, małymi krokami otwieranie działalności usługowych, najpierw tych na mniejszą skalę: mały bar, osiedlowy fryzjer, zajęcia sportowe dla indywidualnych osób itd.,
- umożliwienie prowadzenia usług szkoleniowych/egzaminów na operatorów maszyn budowlanych, egzaminy w WORD/nauka jazdy itp.,
- umożliwienie prowadzenia szkoleń w małych grupach, np. do 10 osób,
- zezwolenie na działanie tzw. małych biznesów usługowych przy zachowaniu zasad epidemiologicznych.

4.8. Badanie Związku Przedsiębiorców i Pracodawców w dniach 8-14 kwietnia 2020 r.

Badanie na temat kondycji MŚP przeprowadził Związek Przedsiębiorców i Pracodawców w dniach 8-14 kwietnia 2020 r., metodą CAWI za pomocą panelu Ariadna na ogólnopolskiej próbie 566 przedsiębiorców¹⁴:

- 76 proc. ankietowanych martwiło się obecną sytuacją epidemii,
- 62 proc. przedsiębiorców negatywnie oceniło obecną koniunkturę gospodarczą,

¹³ <https://www.bcc.org.pl/wp-content/uploads/2020-04-16-przedsiębiorcy-o-odmrazaniu-gospodarki-badanie-opinii-bcc.pdf>

¹⁴ <https://zpp.net.pl/wp-content/uploads/2020/04/16.04.2020-Raport-z-wyniko%CC%81w-badania-sektora-MSP-w-czasie-epidemii-koronawirusa.pdf>

- 85 proc. przedsiębiorców przewidywało pogorszenie się koniunktury gospodarczej w najbliższym półroczu,
- 65 proc. przedsiębiorców deklarowało, że epidemia już pogorszyła działalność i kondycję ich firm,
- 19 proc. przedsiębiorców zwolniło pracowników w związku z epidemią, 23 proc. planuje zwolnienia w najbliższym czasie,
- 55 proc. badanych negatywnie oceniło tarczę antykryzysową, 58 proc. wskazało, że nie będzie skuteczna,
- za szczególnie potrzebne uznali obniżenie pozapłacowych kosztów pracy (65 proc.), uelastycznienie kodeksu pracy (34 proc.), zahamowanie podwyżek płacy minimalnej (30 proc.).

4.9. Barometr Europejskiego Funduszu Leasingowego

Słabe nastroje wśród przedsiębiorców odzwierciedla Barometr Europejskiego Funduszu Leasingowego¹⁵ – wartość głównego indeksu wyniosła w II kwartale 2020 r. jedynie 32,5 pkt. i okazała się najniższa od początku realizacji badania w styczniu 2015 r.

Ponadto według EFL:

- 73 proc. przedstawicieli sektora MŚP obawia się mniejszych zamówień,
- 66 proc. boi się o swoją bieżącą sytuację finansową,
- 42 proc. prognozuje spadek inwestycji.

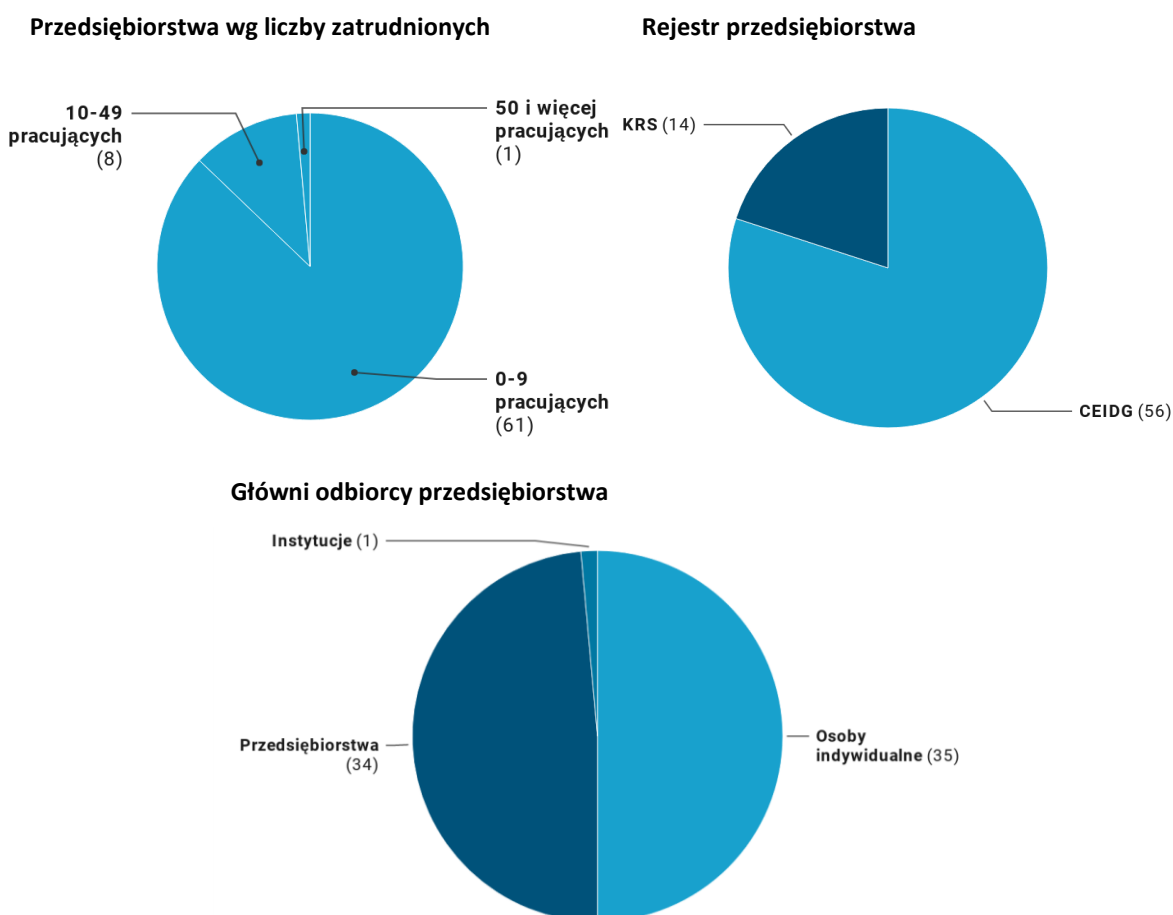
¹⁵ <https://media.efl.pl/releases/498544>

5. Sytuacja MŚP w obliczu pandemii – pytania i odpowiedzi w badaniu ankietowym

Charakterystyka uczestników badania

W badaniu uczestniczyło 70 rozmówców (właściciele, kadra zarządzająca, pracownicy działu kadr itp.), w większości z przedsiębiorstw o liczbie pracujących 0–9 osób (61 osób; 87 proc. ogółu). Ze względu na rodzaj rejestru było 56 przedsiębiorstw w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, a 14 w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Niemal po połowie rozłożyła się struktura przedsiębiorstw ze względu na przeważających odbiorców: dla 35 podmiotów głównymi klientami są osoby indywidualne, dla 34 – przedsiębiorstwa, a dla 1 – instytucje.

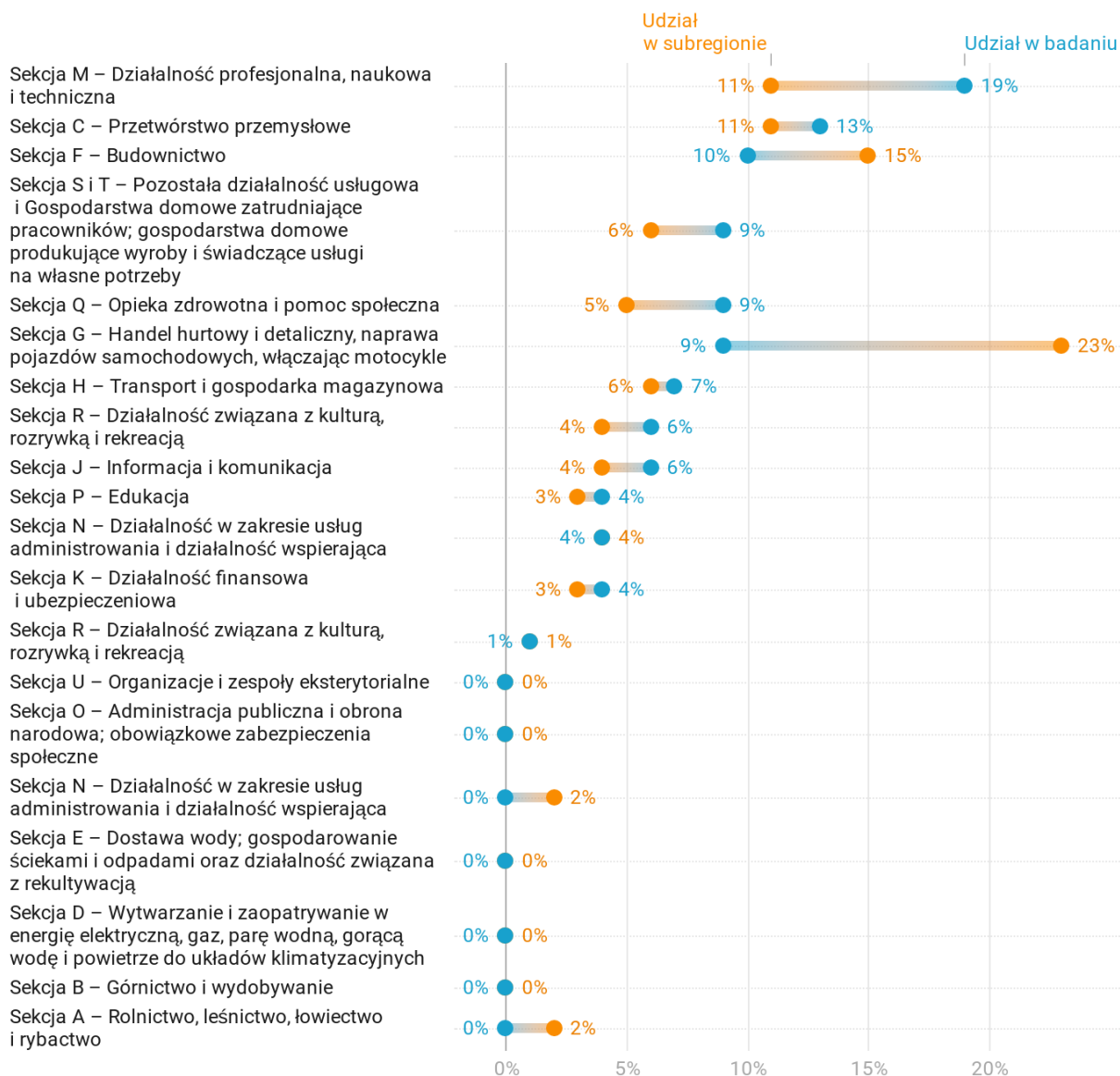
Wśród sekcji PKD reprezentowanych przez respondentów przeważała sekcja M (13 podmiotów), następna jest sekcja C (9 podmiotów), sekcja F (7 podmiotów) i sekcje G, Q i S (po 6 podmiotów).

Respondenci wg sekcji PKD

Procentowa struktura respondentów wg sekcji PKD odpowiada w znacznym stopniu strukturze sekcji PKD przedsiębiorstw subregionu poznańskiego, co skutkuje zróżnicowaniem otrzymywanych odpowiedzi oraz brakiem skrzywienia względem pojedynczej sekcji PKD. W związku ze specyfiką badania nie dało się uniknąć nieznacznych odstępstw, w szczególności nieznacznie mniejszej liczebności podmiotów sekcji G (Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle) oraz F (Budownictwo), a większej – sekcji M (Działalność profesjonalna, nauka i techniczna).

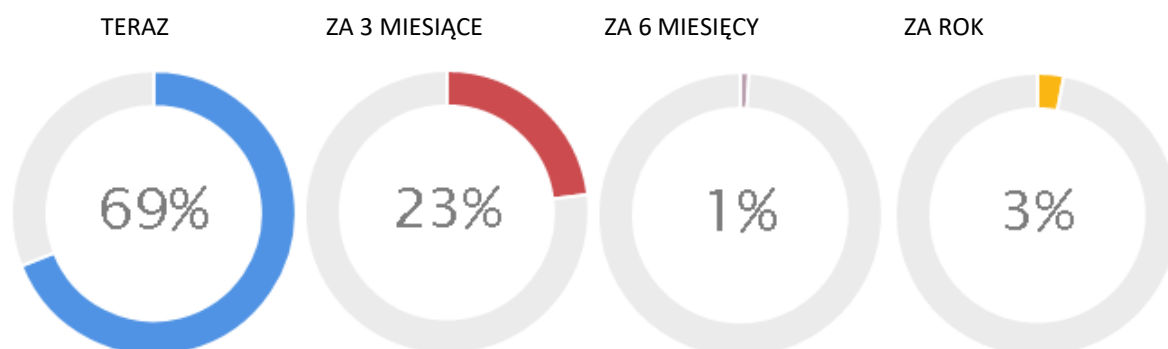
Porównanie struktury respondentów badania oraz przedsiębiorstw subregionu wg sekcji

Pytanie 1. Czy wystąpiło zmniejszenie przychodów lub jest spodziewane za trzy, sześć miesięcy bądź za rok?

Większość (69 proc.) ankietowanych przedsiębiorców odczuło już spadek przychodów w obliczu pandemii, 23 proc. przewiduje go za 3 miesiące, 1 proc. za 6 miesięcy lub później, 4 proc. nie wskazało odpowiedzi.

Czy wystąpiło zmniejszenie przychodów lub jest spodziewane za trzy, sześć miesięcy bądź za rok? (N=70)

Dynamika spadku przychodów jest odmienna w różnych sektorach gospodarki. Na spadek przychodów wskazują szczególnie podmioty mikro, w tym jednoosobowe działalności, świadczące usługi dla konsumentów, takie jak usługi konsumenne (zwłaszcza branża kosmetyczna, fryzjerska, rehabilitacyjna, opiekuńcza, wynajem krótkoterminowy, sklepy w galeriach itp.), które zostały zmuszone do zaprzestania działalności „z dnia na dzień”.

Musiąłem zawiesić działania [świadczenie usług rehabilitacyjnych] i wróciłem do pracy w pogotowiu, które było przez cały czas moim podstawowym miejscem pracy.

Moimi głównymi odbiorcami [w zakresie sprzedaży alkoholi] są hotele, restauracje, bary czyli miejsca zamknięte dla klientów więc problem z dnia na dzień narasta. Pojawiają się problemy z regulowaniem faktur przez klientów.

Musieliśmy zamknąć szkołę [tańca] i jesteśmy teraz „w zawieszeniu”. Od miesiąca nie mamy przychodów i czekamy na kolejne decyzje rządu. Nie wiemy czy uda się otworzyć szkołę jeszcze w tym semestrze, ale najbardziej prawdopodobne jest ponowne ruszenie dopiero od września.

Mamy duży problem ze względu na ogólny nakaz zamknięcia przedszkola. Ze strony rodziców pojawiają się problemy z płatnościami.

Wiele dziedzin również straciło lub straci niedługo znaczną część źródeł przychodu, klienci rozwiązują dotychczas zawierane umowy, a przedsiębiorcy wprowadzają – tam gdzie to możliwe – ofertę dostępną przez internet w miejsce stacjonarnej. Również usługi o sezonowym charakterze (ze zwiększonym zapotrzebowaniem latem), np. w branży ślubnej, mimo typowego aktualnie braku obrotu, są niepewne o zlecenia na kolejne miesiące w przypadku braku poprawy funkcjonowania gospodarki.

[Produkujemy wyposażenie dla gastronomii]. Dla nas ten okres był okresem z dużym natężeniem pracy, który już nie wróci.

Dziś przez pierwsze dwie godziny pracy [w sklepie z częściami do kosiarek, armaturą łazienkową, urządzeniami technicznymi] nie było żadnego klienta. Dzień wcześniej utarg był na 30 zł. Ludzie nie wychodzą z domu i nie robią takich zakupów. W poprzednim sezonie na placu przed sklepem stało ok. 20 kosiarek, którym wymieniali części, ostrzyli – teraz nie ma ani jednej, przynoszą tylko pojedyncze piły do ostrzenia bo wcześniej zamawiali drewno, które teraz trzeba pociąć. [...] Jak tak dalej pójdzie będziemy musieli zamknąć sklep bo nie zarobimy na samo oświetlenie.

Musielismy zawiesić działalność z fotowoltaiką bo zamknięto granice i wstrzymane zostały dostawy z Chin (panele fotowoltaiczne).

Widać już duże problemy. Skończone zostały wcześniejsze zamówienia a nie ma nowych. Ludzie boją się kogokolwiek wpuszczać na posesję. Ludzie mogą żyć bez bruku a pieniądze przeznaczyć na swoje bieżące potrzeby.

Do końca kwietnia mam skończyć ostatnią pracę [usługi budowlano-instalacyjne], dwie kolejne już zaplanowane zostały odłożone w czasie, wrócą po zakończeniu pandemii. Dostrzegam problem zmniejszenia zleceń, ale mam nadzieję, że w niedługim czasie wszystko wróci do normy.

Usługi biznesowe aktualnie realizują zlecenia zawarte przed pandemią, jednakże stoją przed perspektywą zmniejszenia liczby nowych zamówień, rezygnacji z już zawartych umów lub wstrzymywania płatności za usługi ze strony kontrahentów.

Na dzień dzisiejszy realizuję wcześniejsze zlecenia [budowy domów]. Nie ma nowych i nie wiadomo kiedy będą.

Zauważam powolny spadek związany z redukcją zleceń. Na razie wykonuję prace [budowlane] zlecone wcześniej. Zauważam, że potencjalni zleceniodawcy nie zgłaszają się z obawy przed wirusem. Myślę, że jeśli ten stan potrwa dłużej to będę musiał wprowadzić własne środki zaradcze.

Część naszych zleceniodawców [w zakresie naprawy maszyn] zawiesza działalność lub zmniejsza produkcję co za tym idzie wkrótce będą mieli mniej zleceń. [...] Straciliśmy już stałego klienta, który zamknął firmę więc w przyszłym miesiącu odczujemy tę stratę.

Na dzień dzisiejszy mamy jeszcze zlecenia na 2-3 miesiące do przodu. Zauważamy powolną niewypłacalność klientów. W obecnej sytuacji są trudności ze sprzedażą książek bo nie jest to produkt pierwszej potrzeby. Widzimy problemy klientów z płatnościami, ale musimy przecież pracować.

Jednocześnie rozmówcy wyrażają obawę, że budżety klientów będą w pierwszej kolejności służyły zabezpieczeniu ich własnego bytu, dopiero później – zakupowi usług zewnętrznych.

Nasza firma [świadcząca usługi programistyczne] jest dość daleko w „łańcuchu pokarmowym” w branży meblarskiej.

Zakłady produkcyjne dostrzegają aktualnie ograniczanie zamówień przez kontrahentów, a także utrudnienia na rynku dostaw szczególnie z zagranicy (wobec zamknięcia granic) czy zmniejszenie frekwencji pracowników w fabrykach.

Były jedynie pojedyncze wskazania, że firma nie czuje się zagrożona sytuacją epidemiczną (w przypadku np.: wytwórni sprzętu medycznego, firmy transportowej, pielęgniarek środowiskowych, mających akurat teraz zwiększone zapotrzebowanie na towary/usługi).

Nie zauważamy trudności związanych z pandemią a wręcz przeciwnie widzimy bardzo duży wzrost zamówień. Produkujemy środki biobójcze. Nie możemy nadążyć z zamówieniami. Musieliśmy dotrudnić kilka osób.

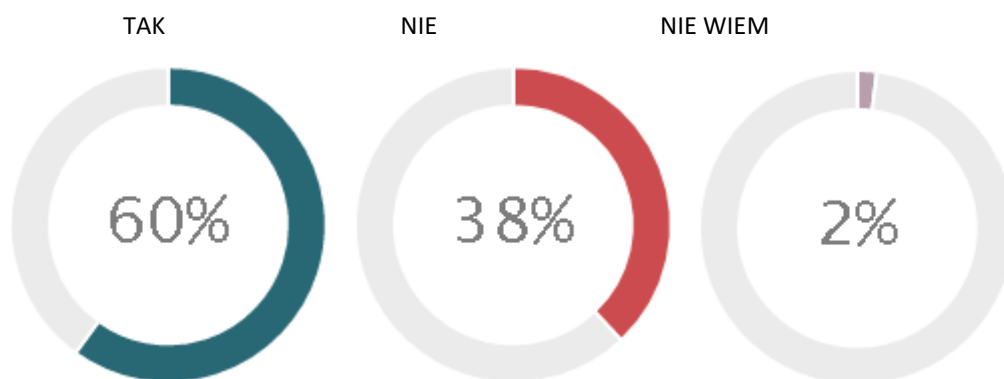
Jakiś czas temu zainwestowałem w maszynę zamgławiającą i świadczę usługi odkażania pomieszczeń, pojazdów. Dużym problemem było zamknięcie hoteli i podobnych placówek dla których świadczyłem usługi oczyszczania powierzchni (odświeżanie dywanów, wykładzin). Staram się jak najbardziej dostosować do panujących warunków i iść do przodu.

Pielęgniarki nadal świadczą swoje usługi w domach pacjentów. Obecnie muszą pilnować jeszcze większych obostrzeń sanitarnych, co powoduje, że czas pracy się wydłuża. Są zestresowane, zmęczone. Mają pracę, ale psychicznie i fizycznie dużo je to kosztuje.

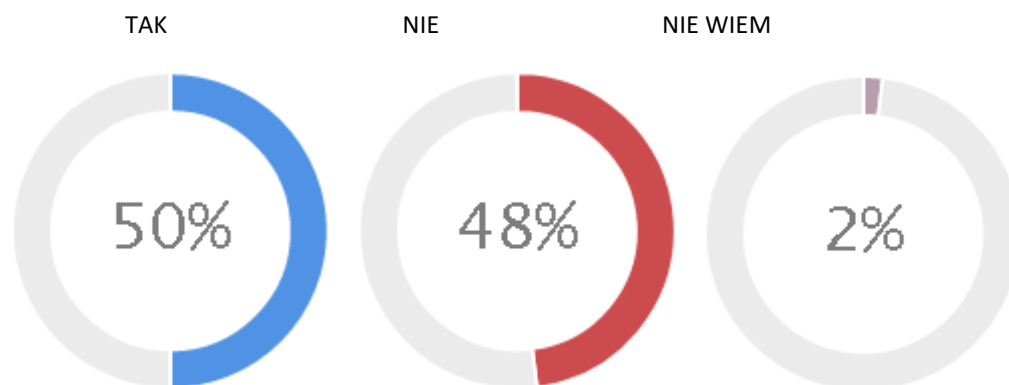
Pytanie 2. Czy konieczna jest restrukturyzacja obejmująca zmniejszenie wynagrodzeń / ograniczenie wielkości etatów lub zmniejszenie liczby miejsc pracy?

Ankietowani przedsiębiorcy, w związku z zasygnalizowanym zmniejszaniem zamówień / sprzedaży w marcu br. lub później (wobec ograniczeń popytu), podejmują działania zaradcze służące utrzymaniu płynności finansowej, w tym redukcji bieżących zobowiązań, również płacowych. Aktualnie, aż 60 proc. rozmówców z firm zatrudniających pracowników rozważa w związku z restrukturyzacją zmniejszenie wynagrodzeń lub wielkości etatów, z kolei połowa – redukcję miejsc pracy.

Czy konieczna jest restrukturyzacja obejmująca zmniejszenie wynagrodzeń / ograniczenie wielkości etatów? (N=42)

Czy konieczna jest restrukturyzacja obejmująca zmniejszenie liczby miejsc pracy? (N=42)

Jednocześnie, większość ankietowanych przedsiębiorców deklaruje zwalnianie pracowników jako ostateczność, a część z nich aktualnie uwzględnia formy nieobecności, m.in. zaległe urlopy, wynagrodzenia postojowe, zasiłki opiekuńcze, zwolnienia lekarskie, ale również obniżenie pensji / zmniejszenia części etatu.

Wysłaliśmy dużo pracowników na zaległe urlopy. Staramy się w ten sposób jakoś przetrwać, nieuchronnie widzimy konieczność redukcji zatrudnienia. Może to być nawet 10 osób. Ciężko myśleć co będzie dalej.

Zależy nam na pracownikach, których mamy od lat i nie przewidujemy nawet takiego scenariusza żeby ich zwolnić.

Radykalne działania względem pracowników dotyczą szczególnie usługi konsumenckie gdzie jedynym wyjściem, wobec braku przychodów, okazuje się wyłącznie redukcja miejsc pracy. Niektóre branże posiadają mechanizmy łagodzące skutki kryzysu, np. w usługach finansowych ograniczeniu zwolnień może sprzyjać wynagrodzenie oparte na stałej niskiej podstawie i okresowych premiach zależnych od obrotów.

Przedsiębiorcy podkreślają swoją odpowiedzialność za los pracowników, doceniają też ich rolę – dla wielu wykwalifikowana kadra z dużą praktyką jest główną wartością, dzięki której przedsiębiorstwo funkcjonuje. Jednocześnie obawiają się, że mogliby nie odzyskać części kadry po zwolnieniu (kiedy sytuacja się ustabilizuje i wróć do funkcjonowania w zakresie sprzed kryzysu), pogorszyłby się też wizerunek firmy, którą kształtują pracownicy.

Nie możemy sobie pozwolić na zawieszenie, a tym bardziej na likwidację firmy bo po pierwsze pracownicy stracą stały dochód, a po drugie my stracimy wykwalifikowanych pracowników.

Dlatego też w pierwszej kolejności rezygnują z osób/podmiotów „zewnętrznych”, zwłaszcza tymczasowych, agencyjnych, na umowach cywilno-prawnych lub wykonawców usług (B2B).

W obecnej sytuacji musieliśmy zamknąć wszystkie placówki [firma prowadzi zajęcia językowe dla dzieci i młodzieży]. W związku z tak dużym spadkiem dochodów nie mogli przedłużyć większości umów cywilnoprawnych i zostali praktycznie tylko pracownicy etatowi.

Nie było zwolnień pracowników, ale musieliśmy rozstać się z ekipą siedmiu osób, które świadczyły wyłącznie [spawalnicze] wyłącznie dla nas usługi. Chcieliśmy budować halę i wziąć kredyt, ale raczej nie dostaniemy kredytu.

Jednocześnie według rozmówców w sytuacji przedłużenia sytuacji konieczne będzie zwalnianie pracowników.

Mam nadzieję, że to się w miarę szybko skończy (pandemia) bo w przeciwnym czasie będą musiały być zwolnienia.

Uzależnione to [podjęcie decyzji o zwolnieniach] jest od tego jak długo będzie trwała ta sytuacja i czy będą zamówienia.

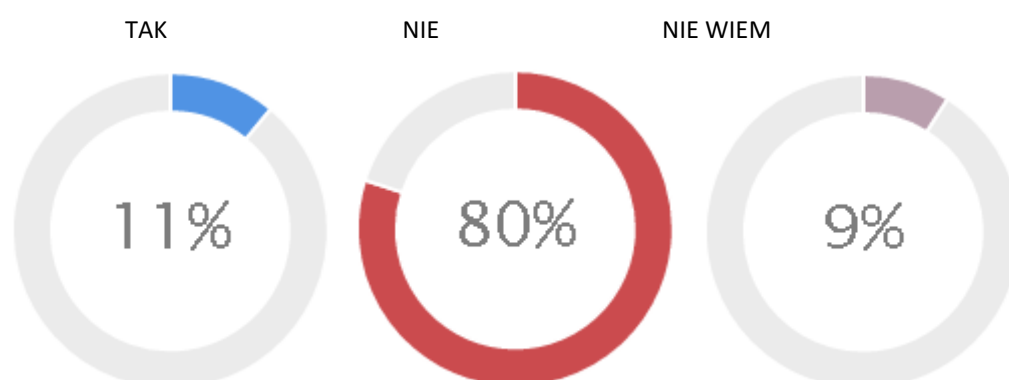
Sytuacja jest trudna, już niedługo (1-3 miesiące) staniemy przed decyzją o konieczności zwolnienia pracowników, oczywiście jeśli wszystko się nie zmieni.

Jeśli ta sytuacja potrwa jeszcze długo to będziemy zmuszeni do zwolnienia kilku osób [...]. Tylko co później?

Pytanie 3. Czy przedsiębiorstwo jest zagrożone w razie utrzymywania pandemii przez 3 miesiące zawieszenie działalności lub likwidacją / upadłością?

Prawie 80 proc. przedsiębiorców nie spodziewa się, aby konieczne było zamykanie firm w najbliższych trzech miesiącach, zagrożenie takie może występować w późniejszym czasie.

Czy przedsiębiorstwo jest zagrożone likwidacją / upadłością w razie utrzymywania pandemii przez 3 miesiące? (N=70)

Zastanawiam się czy nie zamknąć działalności [poradnictwa dietetycznego] i nie iść na bezrobocie bo to teraz pewne pieniądze.

Ciężko będzie się nam utrzymać ale będziemy robić wszystko żeby przetrwać.

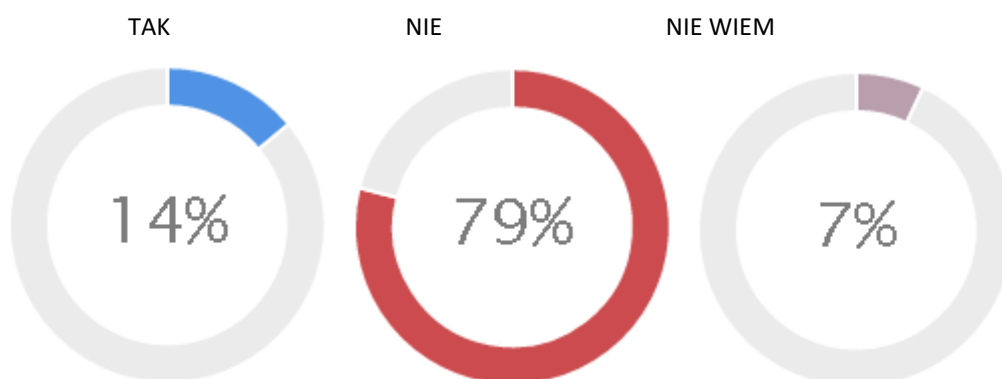
Działalność jest w miarę bez kosztów, budynek jest własnością Fundacji, bez pracowników – możemy przetrwać.

Nie wiem jak długo potrwa ta sytuacja i nie spodziewam się nic dobrego. Nie chcę doprowadzić do zamknięcia firmy choć jest duże ryzyko.

Podobnie znaczny odsetek (79 proc.) osób prowadzących jednoosobowe działalności gospodarcze nie planuje zawieszenia działalności w najbliższych trzech miesiącach – deklarują wolę przeczekać sytuacji, jednocześnie minimalizują obciążenia finansowe, przy

czym w decyzji tej znaczenie ma możliwość zwolnienia ze składek ZUS zgodnie z tarczą antykryzysową.

Czy przedsiębiorstwo jest zagrożone zawieszeniem działalności w razie utrzymywania pandemii przez 3 miesiące? (N=28)

Musiłam zamknąć gabinet [kosmetyczny]. Na szczęście pracowałam z domu więc nie mam dodatkowych kosztów np. za wynajem. Zgłosiłam do ZUS wniosek o zwolnienie ze składek, czekam też na wsparcie 2080 zł. Teraz skupiam się na spędzaniu czasu z dzieckiem.

Część przedsiębiorców zwracała uwagę na stanowiące aktualnie znaczne obciążenie (i problem) stałe koszty czynszu, dzierżawy, mediów itp. – przedsiębiorcy zmuszeni są do odpowiedzi na pytanie o możliwości dalszego działania z takim obciążeniem.

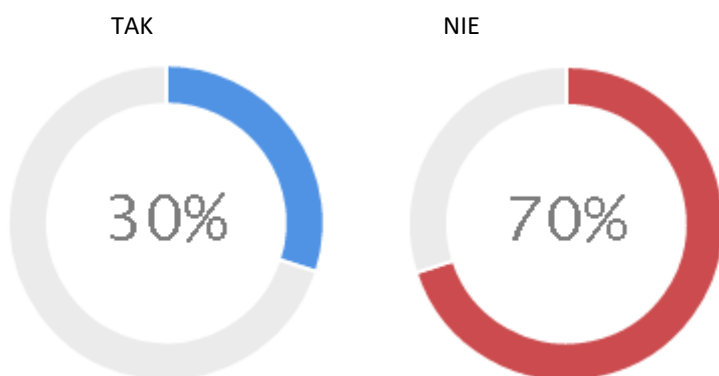
Nie ma sensu zawieszać działalność, skoro i tak trzeba opłacać czynsz za biuro. Jeśli już to jedynie trzeba działalność zamknąć.

6. Potrzeby rozwojowe i informacyjne firm

Pytanie 1. Czy sposobem adaptacji do nowych warunków może być wprowadzenie pracy zdalnej w przedsiębiorstwie?

W dostosowaniach do nowych warunków funkcjonowania, wobec ograniczeń nałożonych na społeczeństwo i gospodarkę, 30 proc. przedsiębiorców rozważa wprowadzenie pracy zdalnej (opartej na wykorzystaniu internetu), szczególnie z sekcji M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna), P (edukacja) i Q (opieka zdrowotna i pomoc społeczna).

Czy sposobem adaptacji do nowych warunków może być wprowadzenie pracy zdalnej w przedsiębiorstwie? (N=70)

Warte wyjaśnienia jest, że znaczna część przedsiębiorców wprowadziła ją w różnym stopniu w związku z kryzysem, stąd mogą postrzegać dotychczasowe działania związane z nią za odpowiednie / wystarczające: część z respondentów już wcześniej pracowała w trybie zdalnym, np.: usługi programistyczne i tworzenie stron www, usługi księgowe. W takich przypadkach nie było konieczności wprowadzania dużych zmian.

Projektuję strony internetowe i pracę wykonuję samodzielnie. Nie musiałam zbytnio zmieniać i dostosowywać stylu pracy. Jedyne zmiany dotyczą kontaktu z klientami. Do tej pory spotykałam się z nimi osobiście w celu omówienia zlecenia, teraz wszystko odbywa się przez telefon i maile.

Inne przedsiębiorstwa starają się dostosować swoje usługi do wymogów zaistniałej sytuacji i przygotowują oferty szkoleń online, kursów językowych lub sportowych (Joga, taniec) z uwzględnieniem internetu. W tych przypadkach trzeba podkreślić, że usługi w formie zdalnej te wymagają dużego zaangażowania pracowników, a przedsiębiorstwa z różnym skutkiem starają się zachęcić klientów do korzystania z takiej oferty.

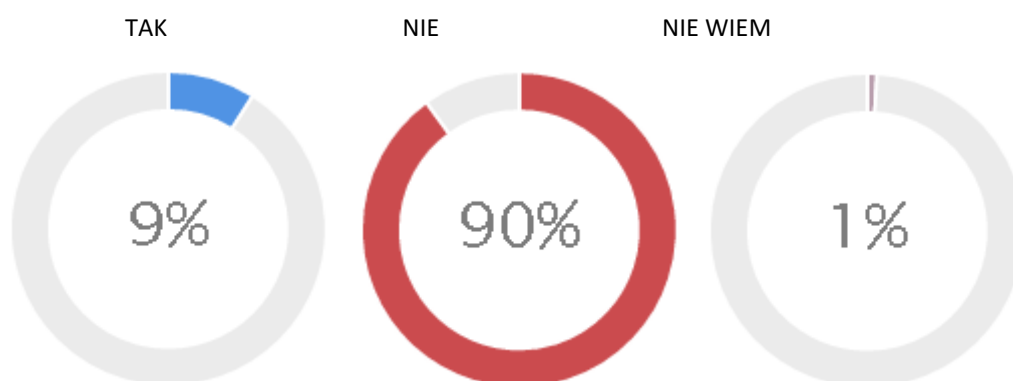
Pracownicy [przedszkola] na tyle na ile mogą, to pracują zdalnie.

Pracownicy [firmy prowadzącej zajęcia językowe dla dzieci i młodzieży] włożyli dużo pracy i wysiłku żeby przekształcić ofertę i programy nauczania do formy online. Niestety na chwilę obecną tylko 10% uczniów zapisało się na zajęcia online.

Pytanie 2. Czy sposobem adaptacji do nowych warunków może być wprowadzenie / zwiększenie automatyzacji / mechanizacji działania w przedsiębiorstwie?

Niewielu rozmówców (9 proc.) rozważa w aktualnej sytuacji automatyzację / mechanizację procesów jako sposób adaptacji do kryzysu. Część przedsiębiorców woli przeczekać ten trudny okres i po nim wrócić do pracy.

Czy sposobem adaptacji do nowych warunków może być wprowadzenie / zwiększenie automatyzacji / mechanizacji działania w przedsiębiorstwie? (N=70)

We wskazanym względzie dostrzegają możliwości zwiększenia elektronicznego obiegu dokumentów m.in. w usługach finansowych, jednakże część z nich ma nadzieję na

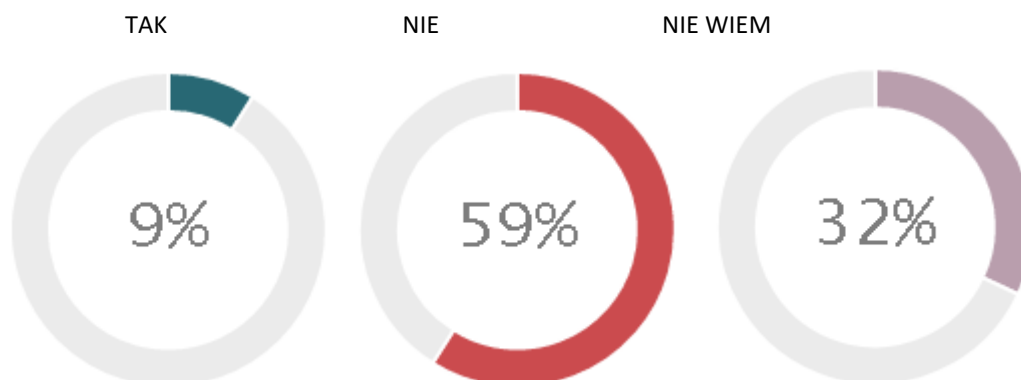
krótkotrwały i przejściowy charakter kryzysu, po którym gospodarka wróci na dotychczasowe tory.

Jestem już za stary na takie zmiany. Prowadzę sklep, lubię kontakt z ludźmi. Jak wszystko się uspokoi to wrócimy do normalnej pracy.

Pytanie 3. Czy tarcza antykryzysowa zawiera wystarczające narzędzia, aby zachować miejsca pracy?

Ankietowani przedsiębiorcy oceniają pomoc tarczy antykryzysowej jako potrzebną, choć jej zakres dla 59 proc. rozmówców jest zbyt mały i niewystarczający do przetrwania (zwłaszcza niewielkich firm, które utraciły klientów i przychody, a stąd możliwości zapłaty pracownikom). Nie miało opinii w tej kwestii 32 proc. osób.

Czy tarcza antykryzysowa zawiera wystarczające narzędzia, aby zachować miejsca pracy? (N=70)

Prowadzę małą firmę i już odczuwam problem z zamówieniami, z klientami. Tarcza antykryzysowa jest w żaden sposób niewystarczająca.

[Tarcza antykryzysowa] trochę pozwoli przetrwać, za wcześnie odpowiedzieć na temat skuteczności.

Przedsiębiorcy zamierzają skorzystać ze wszelkich instrumentów dostępnych dla nich oraz pracowników, proponowanych przez rząd w ramach tarczy antykryzysowej. Co istotne,

w deklaracjach osób samozatrudnionych, o niskich kosztach działalności, zwolnienie ze składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne na 3 miesiące pozwala odłożyć na później decyzję o zawieszeniu działalności.

Lepszy rydz niż nic. Zwolnienie z [płatności składek] ZUS sprawia, że nie zawieszę działalności.

Zwolnienie z ZUS, postojowe [przez] 3 miesiące pozwoli trochę przetrzymać.

Skorzystamy ze zwolnienia ZUS, ale firma nie przetrwa na tej podstawie tylko.

Niektórzy respondenci wskazywali na niedostosowanie zakresu i warunków udzielenia pomocy w tarczy antykryzysowej do potrzeb ich przedsiębiorstw.

[Tarcza antykryzysowa] nie dotyczy naszej firmy raczej [z uwagi na duże obroty], ale skorzystamy z odroczenia PPK, skrócenia czasu pracy.

Ta tarcza antykryzysowa jest tragiczna! Wcale nie pomaga przedsiębiorcom.

Niech wszystkie firmy będą równo traktowane w przyznawaniu zwolnień z ZUS!

W korzystaniu z rozwiązań zawartych w tarczy antykryzysowej przeszkadza małe zrozumienie ich zapisu i wielu przedsiębiorców polega na poradach m.in. w swoich biurach księgowych.

Mój mąż [który prowadzi osobną firmę] próbował wnioskować do ZUS, ale uznał że jest to dość skomplikowane i odpuścił. Ja sama jeszcze się tym nie interesowałam.

Nie znam dobrze szczegółów tarczy [antykryzysowej]. Czekam, aż księgowa to „przerobi” i zobaczę co zrobi.

Pytanie 4. Jakiej dodatkowo pomocy szczególnie Państwo potrzebujecie i od kogo?

Ankietowani przedsiębiorcy wskazują, że tarcza antykryzysowa nie wystarcza do zapewnienia pełnego pokrycia zobowiązań (pomoc jest pod tym względem niewystarczająca do potrzeb).

Oczywiście złożyliśmy wniosek o zawieszenie składek ZUS. To dla nas duża pomoc, ale nadal zostają opłaty za czynsz, energię, nie mówiąc już o wynagrodzeniach...

Skorzystamy ze wsparcia rządowego – przesunięcie płatności do ZUS (ok. 3 tys. zł miesięcznie), zawiesiliśmy kredyt, niestety za czynsz musimy płacić.

Na podstawie otwartego pytania dotyczącego postulowanego wsparcia zostały zebrane odpowiedzi, a następnie pogrupowane w zestawieniu w dalszej części raportu. Największym zainteresowaniem wśród przedsiębiorców cieszy się wsparcie polegające na całkowitym umorzeniu albo przynajmniej obniżeniu stałych opłat publicznoprawnych takich jak choćby składki ZUS.

Potrzebne jest wszelkie wsparcie pozwalające na ograniczenie kosztów.

Pojedyncze wskazania dotyczyły m.in. czasowej rezygnacji ze split payment lub przesunięcia terminu zapłaty podatku od towarów i usług, co zwiększyłoby możliwości opłacania szczególnie bieżących wynagrodzeń.

Niech wprowadzą, by VAT i inne podatki płacić dopiero po zapłacie za fakturę.

Kolejne były formy pomocy związane z bezzwrotnym wsparciem finansowym, takie jak dotacje czy dopłaty (np. do wynagrodzeń pracowników). Świadczyć to może o pojawiających się problemach ze znalezieniem pieniędzy na uregulowanie podstawowych kosztów działalności.

Jakiej dodatkowo pomocy szczególnie Państwo potrzebujecie i od kogo? (N=70)

Umorzenie / obniżka zobowiązań, danin publicznych (np. ZUS, PIT, CIT, VAT)	18
Dotacje (np. do instytucji oświatowych), dopłaty (np. do wynagrodzeń), rekompensaty poniesionych strat	11
Ułatwienia prawne dla przedsiębiorców, m.in. zmniejszenie biurokracji	9
Zawieszenie/ulgi w stałych płatnościach (np. czynszu, mediów, dzierżawy)	5
Inne formy pomocy (np. ze strony NGO, sprzętowe)	5
Odroczenie zobowiązań publicznych (np. ZUS, PIT, CIT, VAT)	4
Kredyty obrotowe	3

Nie brakowało również wskazań dotyczących barier administracyjnych, opieszałości urzędników oraz konfliktów w różnych organach, które spowalniają prace nad ułatwieniami dla przedsiębiorców lub utrudniają prowadzenie działalności gospodarczej. Pojawiła się rekomendacja zapewnienia większej tolerancji urzędów skarbowych na opóźnienia w regulowaniu zobowiązań publiczno-prawnych w czasie pandemii.

Dostrzeżono też potrzebę większej aktywności władz miejskich i gminnych we wspieraniu lokalnej przedsiębiorczości, w tym obniżki podatków, czynszów w lokalach należących do gmin, wzmacnianie integracji przedsiębiorców w celu lepszego dostosowania ich działań do nowych realiów funkcjonowania.

W odpowiedziach rozmówców pojawiały się też stwierdzenia, że są doświadczeni w walce o przetrwanie na rynku, a jednocześnie – wobec niewielkiego wsparcia publicznego przy wcześniejszych kryzysach – nie zamierzają uzależniać dalszego funkcjonowania od pomocy państwa.

Jednocześnie znaczna część przedsiębiorców (31 podmiotów, tj. 41 proc.) nie potrafiła wskazać konkretnej pomocy jakiej potrzebowałoby dla utrzymania pracodawcy i pracowników.

Pytanie 5. Prośba o ocenę aktualnej sytuacji i potrzeb przedsiębiorców (pytanie otwarte)

Ankietowani przedsiębiorcy wskazywali, że pandemia nie była spodziewana, nieprzewidywane były jej wystąpienie i konsekwencje, stąd niemożliwe było przygotowanie się do związanych z nią zdarzeń i zaplanowanie działań zaradczych (postępowania proaktywnego).

W czasach pandemii sytuacja przedsiębiorców jest horrendalna!

Przedsiębiorcy dostrzegają, że warunkiem ich przetrwania będzie odzyskanie klientów.

Nie oczekuję od nikogo żadnej pomocy [...] Niech ta pandemia skończy się jak najszybciej.

Ja nie potrzebuję pomocy tylko klientów. Jak klienci wrócą to wszystko będzie dobrze.

Niczego nie chcę, niech wróci normalność.

[Firmy] podniosą się z kryzysu, jeśli tylko klienci znowu zaczną kupować.

Przedsiębiorcy wiążą ostrożny optymizm w związku z zapowiedziami „otwierania” („odmrażania”) gospodarki, które – dzięki powrotowi siły nabywczej społeczeństwa – pozwoli na zwiększanie zamówień i sprzedaży, a tym samym – stopniowy powrót do normalnego funkcjonowania.

Rynek nie odrodzi się po 3 miesiącach, najpierw gospodarka musi powstać, aby było zainteresowanie usługami.

Kilkakrotnie w rozmowach pojawiało się przypuszczenie, że okresowe, takie jak dotychczas, przedłużanie stanu „zamrożenia” gospodarki (co około dwa tygodnie, począwszy od połowy marca br.) sprawia, że niepewność wiążąca się z wyczekiwaniem zmniejsza

nadzieję na poprawę. Są jednak respondenci, którzy obawiają się o swoją działalność również w przyszłości.

Bary i lokale są potrzebne i one może będą działać, ale imprezy masowe [i filmowanie ślubów] odpadają.

Tymczasem lepsza byłaby dla przedsiębiorców świadomość, że ograniczenia będą trwać długo (choćby przez pół roku) niż „stan zawieszenia”, w którym jest gospodarka, gdyż możliwe byłoby zaplanowanie działań pozwalających na przetrwanie kryzysu.

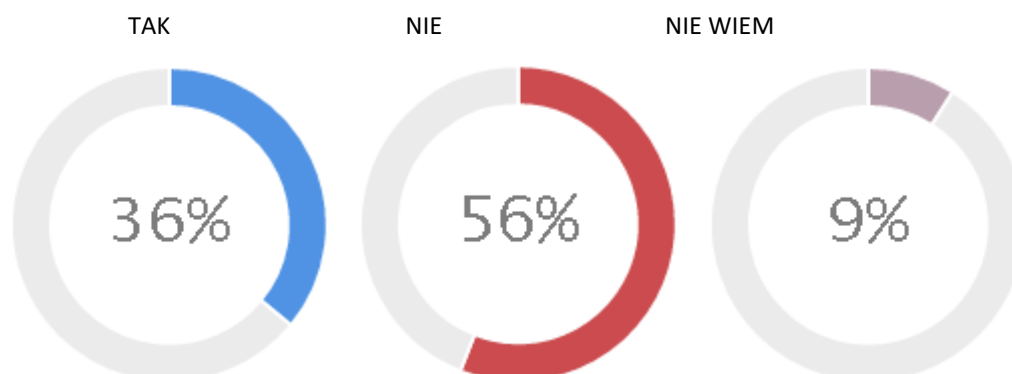
Jednocześnie obawy kilku rozmówców wychodzą poza pandemię, a wiążą się ze wzrostem cen żywności w następnych miesiącach z uwagi na ryzyko suszy w kraju, trudności rolników na zachodzie Europy ze względu na niedobór pracowników rolnych.

7. Potrzeby w zakresie usług rozwojowych dofinansowanych w ramach projektu „NASTAW SIĘ NA ROZWÓJ...”

Pytanie 1. Czy sposobem adaptacji do nowych warunków może być zwiększenie kwalifikacji / przekwalifikowanie pracowników?

Na przekór zaistniałej aktualnej sytuacji, 36 proc. ankietowanych przedsiębiorców rozważa korzystanie ze szkoleń, doradztwa, studiów podyplomowych dla zwiększania kwalifikacji / przekwalifikowania pracowników (przy 56 proc. odpowiedziach niechętnych).

Czy sposobem adaptacji do nowych warunków może być zwiększenie kwalifikacji / przekwalifikowanie pracowników?
(N=70)

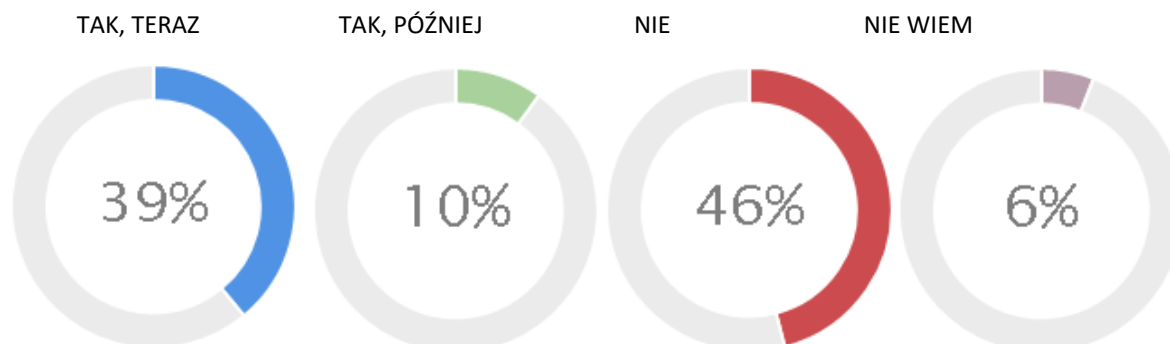
Przedsiębiorcy niechętni do korzystania ze szkoleń, doradztwa, studiów podyplomowych wskazywali:

- zmniejszone zainteresowanie takimi usługami ze względu na inne problemy, w tym z pogorszeniem przychodowości i płynności finansowej,
- obawy iż mogą nie być w stanie pokryć całości kosztu (który później ma być zrefundowany) z powodu innych ważnych wydatków,
- trudności w określeniu kogo szkolić w sytuacji gdy pracownicy są na urlopach, świadczeniach postojowych, wypowiedzeniach itp.

Zainteresowane szkoleniami, doradztwem, studiami podyplomowymi z dofinansowaniem Unii Europejskiej (do 80 proc. ich wartości netto) jest stosunkowo większe, przy czym 39 proc. rozmówców zadeklarowało skorzystanie z takich usług już teraz, a 10 proc. zaraz po zakończeniu pandemii. Wskazania te pokazują możliwą rolę Podmiotowego Systemu Finansowania Województwa Wielkopolskiego w podnoszeniu kompetencji pracowników pomimo kryzysu, którego doświadczają przedsiębiorcy lub w niedługim czasie po jego zakończeniu.

Główny dochód stanowią wycieczki szkolne. Teraz ze względu na zamknięcie szkół, straciliśmy większość dochodu. [...] Staramy się jakoś radzić, robimy szkolenia zdalne. Zrobiliśmy SWOT i jesteśmy zdeterminowani, aby przetrwać. Potrzebujemy szkolenia związanego z założeniem sklepu internetowego.

Czy mimo sytuacji rozważylibyście Państwo skorzystanie ze szkoleń / doradztwa z dofinansowaniem unijnym do 80 proc. wartości? (N=70)

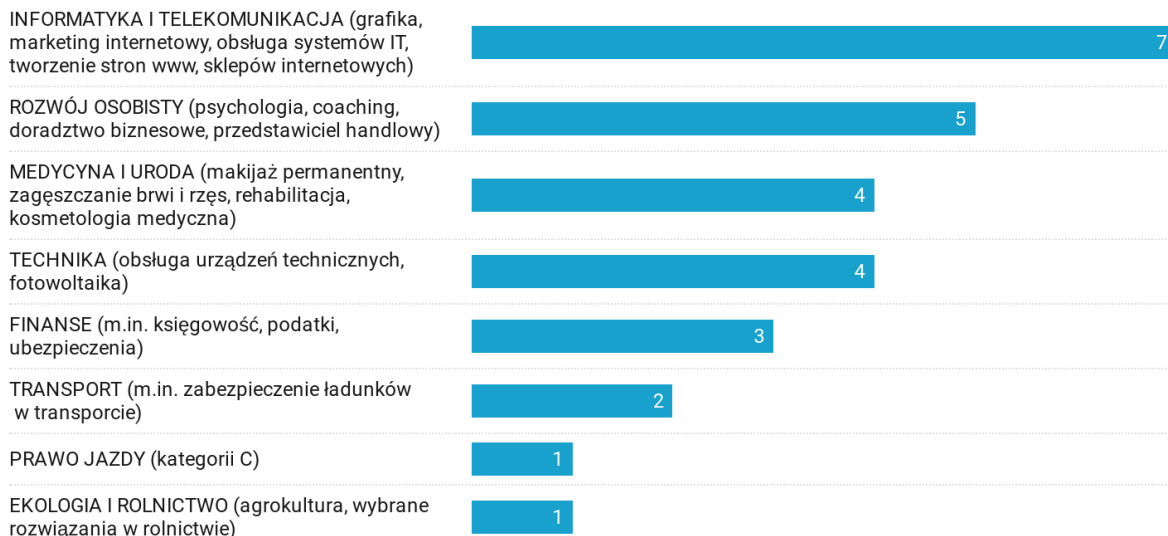
Deklaracje rezygnacji z planów szkoleniowych dotyczą zwykle tematyki stanowiącej nowe (a jednocześnie ryzykowne) kierunki działania, które zostały odłożone w obliczu pandemii na późniejszy czas: część przedsiębiorców planowała przekwalifikowanie, rozszerzenie działalności na inne branże, a aktualnie zamierzenia te zostały z przyczyn zewnętrznych wstrzymane.

Wcześniej planowaliśmy skorzystać z dofinansowanych szkoleń i rozszerzyć działalność, ale w obecnej sytuacji nie ma takiej możliwości - ze względu na przyszły kryzys nie podejmę ryzyka rozszerzenia działalności (zwiększenie zatrudnienia) bo przyszłość jest niepewna i nie chcę ryzykować.

Mimo wskazanej ostrożności z uwagi na aktualną sytuację, znaczna część przedsiębiorców ma na względzie, że czynnikiem pomagającym w zwiększaniu konkurencyjności mogą być szkolenia, doradztwo, studia podyplomowe podnoszące kompetencje kadry.

Obszary tematyczne szkoleń (zgodnie z kategoriami w Bazie Usług Rozwojowych), na które ankietowani przedsiębiorcy wskazują zapotrzebowanie, obejmują zwłaszcza zakres Informatyki i telekomunikacji. Może to w części wiązać się z aktualną sytuacją, w której praca zdalna oraz możliwość sprzedaży produktów i usług online są szczególnie istotne. Zauważyć można także zainteresowanie szkoleniami dotyczącymi potrzeb pracowników różnych branż, m.in. w obszarze rozwoju osobistego, techniki, finansów, transportu.

Tematyka szkoleń w zainteresowaniu ankietowanych przedsiębiorców (N=27)

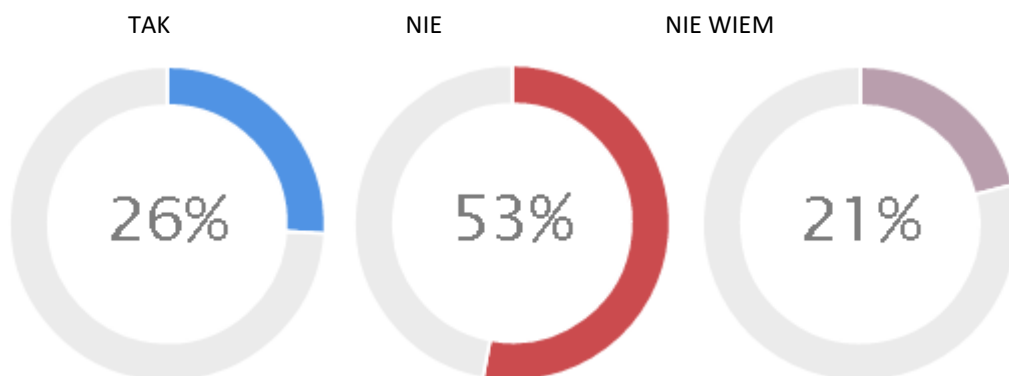
Pytanie 2. Czy interesujące Państwa szkolenia mogłyby odbywać się zdalnie (przez internet)?

Cześć przedsiębiorców deklaruje zainteresowanie korzystaniem ze szkoleń i doradztwa świadczonych metodami zdalnego dostępu (z wykorzystaniem internetu). Takie szkolenia odpowiadają ok. 26 proc. ankietowanych rozmówców.

Dodatkowy wolny czas wykorzystuję na samorozwój. Korzystam z szerokiej oferty darmowych szkoleń on-line. Właśnie kończę kurs projektowania stron www.

Przeważają przedsiębiorcy ostrożnie („z rezerwą”) podchodzący do możliwości i adekwatność skorzystania ze szkoleń i doradztwa „zdalnych” (56 proc. respondentów).

Czy interesujące Państwa szkolenia mogłyby odbywać się zdalnie (przez internet)? (N=70)

Zgłaszane wątpliwości dotyczą niedostosowania oferty do potrzeb zwłaszcza, gdy celem szkoleń jest rozwój zdolności manualnych, w tym obsługa specjalistycznych urządzeń.

Nie ma możliwości szkoleń zdalnych [gdyż] zajmujemy się naprawą maszyn i wszelkie kursy są praktyczne, muszą odbywać się jako ćwiczenia na konkretnych maszynach.

Jestem zainteresowana szkoleniami ale tylko na zasadzie warsztatowej więc dopiero po ustaniu pandemii.

Jestem zainteresowana szkoleniami [zdalnymi], ale tylko w przypadku późniejszej kontynuacji jako szkolenia praktyczne.

Część pracodawców (21 proc.) nie ma sprecyzowanego zdania w tej kwestii i dopiero zweryfikuje czy szkolenia lub doradztwo „zdalne” mogą być przydatne w rozwoju kompetencji kadry. Sytuacja ta jest dla wielu firm względnie nowa i wielu przedsiębiorców nie potrafiło określić jeszcze w jakim stopniu adekwatne mogą być takie usługi.

8. Podsumowanie

Aktualny kryzys o niespotykanej dotychczas skali, wywołany pandemią, wpływa na przedsiębiorców i wywołuje problemy na rynku pracy. Badania dotyczące sytuacji przedsiębiorstw są potrzebne wobec dużej aktualności procesu, braku możliwości przewidzenia jego obecnego zakresu oraz z uwagi na coraz to nowe zjawiska z nią związane (jej dynamika, działania różnych instytucji w obliczu pandemii).

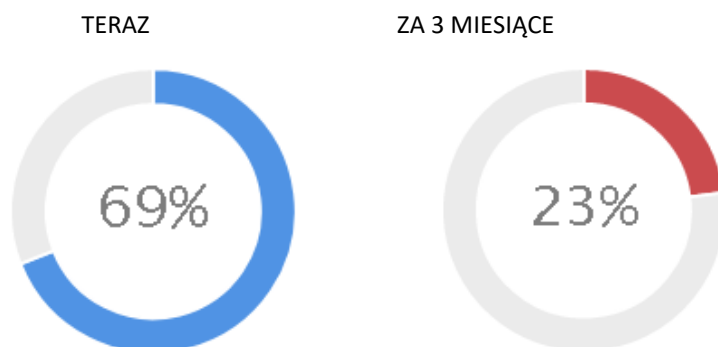
Na podstawie przytoczonych badań przedsiębiorców (desk research) można stwierdzić, że firmy w marcu odnotowały pogorszenie sytuacji, w tym spadek przychodów ze sprzedaży i zmniejszenie liczby kontrahentów. Prognozują pogorszenie sytuacji w najbliższych miesiącach, w tym wystąpienie zatorów płatniczych, mogące doprowadzić do bankructwa. Dużym wyzwaniem jest utrzymanie miejsc pracy wobec konieczności szukania ograniczeń kosztów w celu przetrwania.

Z desk research wynika, że przedsiębiorcy uznali tarczę antykryzysową za niewystarczającą. Wskazali, że część pomysłów zadziała jedynie przez krótki czas. Brakuje im rozwiązań mogących przynajmniej częściowo rozwiązać podstawowy problem firm jakim jest znaczący spadek wpływu środków pieniężnych. Dlatego część postulatów dotyczy zmniejszenia skali obciążeń zobowiązaniami publiczno-prawnymi.

Raport wskazuje, że przedsiębiorcy z subregionu poznańskiego w obliczu pandemii koronawirusa, tak jak inni w całym kraju, mają aktualnie istotne wyzwania i potrzeby związane z funkcjonowaniem, w tym z utrzymaniem pracowników.

Większość podmiotów odczuwa pogorszenie przychodów lub dostrzega taką perspektywę w najbliższych 3 miesiącach (łącznie 92 proc. ankietowanych przedsiębiorców). Najbardziej dotyczy to branży usługowej, w której część działalności musiała zostać zamknięta zgodnie z nakazem rządu, a część znacznie ograniczyć zakres i sposób działalności.

Przedsiębiorcy doświadczających zmniejszenia przychodów [odsetek respondentów]

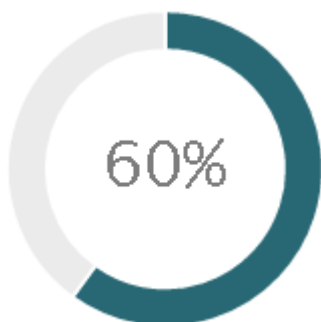

Choć zakres skutków pandemii w znacznym stopniu zależy od specyfiki działalności w danej branży, jednak niezależna od branży jest obawa o zdolności przychodowe, utrzymania płynności, a także możliwości zapłaty pracownikom.

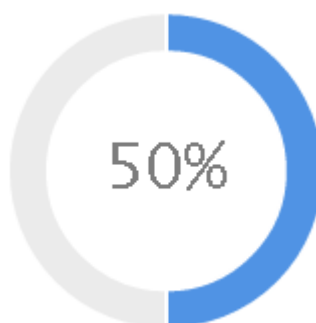
Przedsiębiorcy z subregionu poznańskiego w obliczu pandemii mają ogromne wyzwania i potrzeby związane z utrzymaniem pracowników. Aktualnie, aż 60 proc. rozmówców z firm zatrudniających pracowników rozważa w związku z restrukturyzacją zmniejszenie wynagrodzeń lub wielkości etatów, z kolei połowa – redukcję miejsc pracy.

Przedsiębiorcy wskazujący konieczność restrukturyzacji obejmującej:

- zmniejszenie wynagrodzeń /
ograniczenia wielkości etatów:

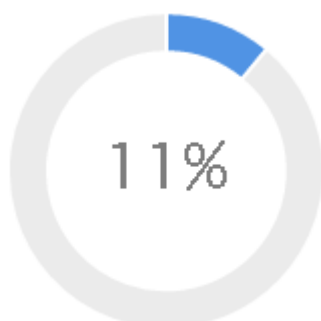
- zmniejszenie liczby miejsc pracy:

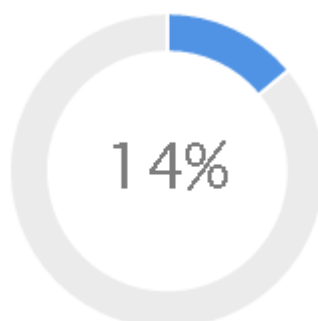
W razie utrzymywania się kryzysu przez krótki czas duża część przedsiębiorców może przetrwać kryzys, o ile oczywiście nie reprezentują branż, które zostały ustawowo pozbawione w pełni lub w części możliwości działania. W dłuższym czasie (ok. pół roku) nawet ci, którzy radzą sobie w stopniu co najmniej zadowalającym staną jednakże przed perspektywą znacznej restrukturyzacji (jeśli nie otrzymają na czas pomocy adekwatnej do ich potrzeb).

Przedsiębiorcy wskazujący ryzyko (w razie utrzymywania pandemii przez 3 miesiące):

- likwidacji / upadłości:

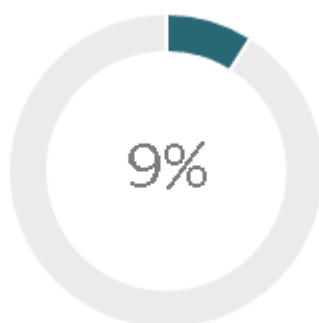

- zawieszenia działalności:

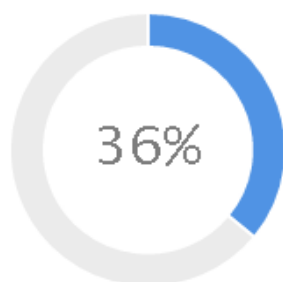
Przedsiębiorcy zwracają szczególną uwagę na pomoc rządu, której zakres może w dużym stopniu oddziaływać na kondycję firm. Nieliczni (9 proc.) dostrzegają, że propozycje rządowe odpowiadają ich potrzebom, w sytuacji gdy za szczególnie istotne dla poprawy swojej sytuacji uznają rozwiązania ograniczające „ucieczkę” środków finansowych z przedsiębiorstwa, w tym związane z zobowiązaniami publiczno-prawnymi.

Przedsiębiorcy uznający narzędzia w tarczy antykryzysowej za wystarczające, aby zachować miejsca pracy:

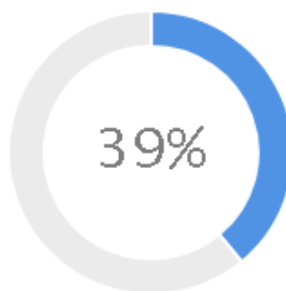
Pomimo niezwykle ciężkiej sytuacji związanej z pandemią duża część przedsiębiorców dostrzega potrzebę rozwoju (zwiększania kompetencji) kadr. Ograniczenia planów rozwojowych są wywołane przede wszystkim wpływem pandemii na bieżące funkcjonowanie przedsiębiorców, jednak mają nadzieję, że po ich zakończeniu będą mogli dalej szkolić się.

Przedsiębiorcy postrzegający zwiększenie kwalifikacji / przekwalifikowanie pracowników jako sposób adaptacji do nowych warunków:

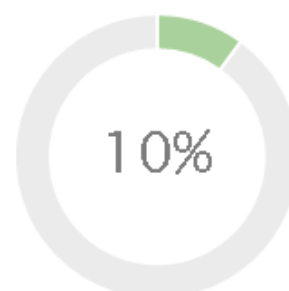

Przedsiębiorcy rozważający skorzystanie ze szkoleń / doradztwa z dofinansowaniem Unii Europejskiej:

TAK, TERAZ

TAK, PÓŹNIEJ

Jednocześnie z ostrożnością w obliczu aktualnej sytuacji podchodzą do wprowadzania (wdrażania) pracy zdalnej oraz do wprowadzania / zwiększania automatyzacji działania.

9. Wnioski

Zmiana gospodarcza może mieć – według Schumpetera – charakter kreatywnej destrukcji, zmieniającej otoczenie obiektów i wywołującej znaczną modyfikację struktury gospodarki. Aktualne czasy charakteryzuje nagła zmiana warunków prowadzenia działalności, co wymaga od przedsiębiorców podejmowania radykalnych decyzji, aby zapewnić przetrwanie. W obliczu pandemii przedsiębiorstwa zmuszone są podejmować działania z zakresu „zarządzania zmianą gospodarczą” (niekiedy oznaczającego „pokonanie zmiany gospodarczej”).

Choć nie jest możliwe zaplanowanie zdarzeń wyjątkowych, jednak potrzeba – zgodnie z założeniami Komisji Europejskiej – adaptacyjnego dostosowania w obliczu ich występowania, zamiast poddania się losowi / stosowania taktyki unikania. Wobec postępującej pandemii konieczna okazała się weryfikacja przez przedsiębiorców czy ich podstawy działania są stabilne pod względem przychodowości i dochodowości, a następnie reakcja ograniczająca negatywne konsekwencje dla przedsiębiorstwa.

Od szybkości i skuteczności reakcji będzie zależało czy utrzymają się na rynku czy staną przed perspektywą ograniczenia przychodów, braku płynności, a nawet upadłości, co istotnie wpłynie na pogorszenie sytuacji kadry. Konieczność adaptacji i modernizacji dotyczy

wszelkich branż i przedsiębiorstw, które stoją przed koniecznością zmodyfikowania sposobu funkcjonowania (dopasowania struktury, zakresu działalności) ze względu na intensywność występowania zmiany gospodarczej.

Przedsiębiorcy zdają sobie sprawę, że w aktualnej sytuacji negatywne skutki pandemii są znaczne i dotyczą każdego (zarówno społeczeństwo, jak i przedsiębiorców), a wyjście z kryzysu jest poza zasięgiem możliwości samych przedsiębiorców (zależy od nich niewiele, nie mają dużej mocy zmiany sytuacji na lepsze i muszą czekać na zakończenie oddziaływania pandemii). Potrzebują przy tym, aby zostały zauważone ich problemy, które „przytłaczają” gospodarkę, a sami nie mogą sobie z nimi poradzić.

Za pozytywne można uznać rozpoczynanie zakomunikowanego od kwietnia br. powolnego (choć nieokreślonego w czasie) procesu „otwierania” gospodarki (zmniejszania obostrzeń nałożonych na społeczeństwo i przedsiębiorców). Brakuje jednak poczucia pewności, że problemy związane z „zamrożeniem” gospodarki zostaną w niedługim czasie rozwiązane.

Obok działań rządu, pożądanym jest zwiększenie zaangażowania samorządów wszystkich szczebli i organizacji pozarządowych w działania wspierające przedsiębiorczość. Z informacji przedsiębiorców można również wnioskować, że potrzebują lepiej dostosować swoje działania w obliczu zmian, aby zapewnić przetrwanie firmy i utrzymanie pracowników. Dostrzegają przy tym konieczność m.in.:

- wzmocnienia kompetencji w zarządzaniu kryzysowym (w tym we wprowadzaniu planów restrukturyzacji),
- zwiększenia wiedzy na temat pomocy zarówno w zakresie tarczy antykryzysowej, jak i innych źródeł wsparcia,
- zintegrowania się, przy czym aktywność powinna umożliwić dzielenie się wątpliwościami i rozwiązaniami w ograniczaniu następstw pandemii.

Wśród potrzebnych i dostrzeganych przez Komisję Europejską form oddziaływania jest również zwiększenie inwestycji w kapitał ludzi poprzez kształcenie ustawiczne, zwiększenie dostępności do umiejętności oraz wsparcie przedsiębiorczości i innowacyjności. Na podstawie przeprowadzonego badania można zauważyć, że przedsiębiorcy, za istotne wciąż uznają utrzymanie wykwalifikowanej kadry (ograniczanie zwolnień), a także – pomimo przeciwności losu – jej rozwijanie. Dostrzegają przy tym, że pracownicy są niezbędni, by przedsiębiorstwo właściwie funkcjonowało jeśli oddziaływanie kryzysu będzie zmniejszało się. W aktualnej sytuacji ważne dla przedsiębiorców jest wsparcie (dofinansowanie) ze środków Unii Europejskiej (Europejskiego Funduszu Społecznego), którego źródłem może być m.in. Podmiotowy System Finansowania.